

LUNDS
UNIVERSITET

Tills kriget skiljer oss åt

Blandäktenskap, en väg till förening mellan de etniska grupperna
i
Bosnien-Hercegovina?

”Kärleken är den enda kraft som förmår att förvandla en fiende till en vän”
Martin Luther King, JR.

Madelen Ottosson

Mänskliga rättighetsstudier
Höstterminen 2011

Handledare: DR. Maria Ericson

Denna uppsats tillägnas dem som inte fick vara tillsammans, som till och med offrade sina liv för att få vara tillsammans. Jag vill även rikta ett stort tack till mina intervjupersoner som har givit mig en bredare förståelse kring befolkningens samlevnad i Bosnien-Hercegovina.

Abstract

A mixed marriage is defined as a social union between the couples families and friends where emotional bonds are tied across borders. The purpose of this paper is to analyze how a mixed marriage can contribute to a union between the ethnic groups in Bosnia-Herzegovina. Bosnia-Herzegovina is a multiethnic country populated by three different nationalities, Bosnian Croats, Bosnian Serbs and Bosniaks. I will explain the relationship between the groups and according to my theory describe how group identification and separation results in a feeling of “us” and “them”. The theory also includes how the image of the other can overcome through a mixed marriage.

The analyze is based on my interviews with couples living in mixed marriages in Sweden, originally from the city Mostar in Bosnia-Herzegivna. The interviews and my research on intermarriage and reconciliation policies in Bosnia-Herzegovina, shows how a mixed marriage can be a way to reconcile the groups after the Bosnian war between 1992-1995. My conclusion shows both that mixed marriage can be a way to unite different groups, but also the problematic with mixed marriage today. The war in Bosnia-Herzegovina separated ethnic groups and the geographical separation between the populating in Mostar hampered the ability to marry across borders. Today Bosnia-Herzegovina is characterized by a nationalist policy and still a separated country between the ethnic groups.

Key words: Mixed marriage, Bosnia-Herzegovina, Mostar, Religion, Identity, Ethnicity, Bosnian War, Conflict resolution.

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Innehållsförteckning	3
Förkortningar.....	5
1 Inledning	6
1.1 Frågeställning och syfte	7
1.2 Avgränsningar.....	7
1.3 Tidigare forskning.....	8
1.4 Blandäktenskap.....	9
1.5 Etnicitet, religion och nationalitet.....	9
1.6 Andrafiering, avhumanisering och exkludering.....	10
1.7 Försoning och kärleksbegreppet.....	11
1.8 Metod och material	12
2 Jugoslavien	15
2.1 Bosnienkroaternas, bosnienserbernas och bosnienmuslimernas ställningstagande	16
2.2 Titos Jugoslavien	16
2.3 Partierna, nationalism och den geopolitiska strategin.....	17
2.4 Bosnienkriget 1992-1995.....	19
2.5 FN och EU:s försök till medling	21
2.6 Efterkrigstiden och framtiden i ett splittrat land	22
2.7 Mostar	23
2.8 Analys och diskussion.....	25
3 Identitet och religion	27
3.1 Det multi-etniska Bosnien-Hercegovina	27
3.2 Krigets inverkan på relationerna mellan bosniaker, bosnienkroater och bosnienserber .	28
3.3 Analys och diskussion.....	31
4 Blandäktenskap.....	32
4.1 Blandäktenskap under Jugoslavien	32
4.2 Mina intervjuer.....	33

4.3	Förening mellan grupperna i Bosnien-Hercegovina och Mostar innan kriget.....	33
4.4	Konfliktlösning och fredsbyggande.....	35
4.5	Försoningsstrategier.....	37
5	Relationerna under och efter kriget.....	39
5.1	Möjligheter till kontakt över gränser i dagens Bosnien-Hercegovina.....	41
5.2	Blandäktenskap, en väg till förening mellan befolkningsgrupperna?.....	42
6	Slutsats och diskussion.....	44
6.1	Fortsatt forskning och fördjupning.....	45
7	Referenslista.....	46
8	Bilagor.....	50

Förkortningar

UN	United Nations
BH	Bosnia-Hercegovina
EU	European Union
WCC	World Council of Churches
CCIA	Commission of the Churches on International Affairs
SDA	Party Of Democratic Action
SDS	Serb Democratic Party
HDZ	Croatian Democratic Community for the Croats
MBO	Bosnian Muslim Organization
HVO	Croat defence Council
JNA	Yugoslav People´s Army
EEC	European Economic Community
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

1 Inledning

Inte bara i Bosnien, utan över hela världen möter vi par som kämpar för kärlekens skull. Den förbjudna kärleken sträcker sig över murar och gränser vilket den palestinska kvinnan som förälskade sig i en israelisk soldat är ett exempel på.¹ Inspirationskällan till min uppsats utgörs av paret Admira Ismić och Boško Brkić. Hon var bosnienmuslim och han bosnienserb. Trots att paret med hjälp av mutor, hade säkrat sin flyktväg sköts de till döds under Bosnienkriget (1992-1995). I flera dagar låg kropparna i korridoren som utgjorde gränsen mellan de stridande parterna. Paret flydde för rätten till att vara tillsammans som uttrycks i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna 1948 i artikel 16:1

1. Fullvuxna män och kvinnor har rätt att utan någon inskränkning med avseende på ras, nationalitet eller religion ingå äktenskap och bilda familj. Män och kvinnor skall ha samma rättigheter i fråga om äktenskaps ingående, under äktenskapet och vid dess upplösning.²

Admiars och Boškos öde uppmärksammades internationellt och de beskrevs som krigets Romeo och Julia. Paret är en symbol för allt lidande som inbördeskriget i Bosnien orsakade. Deras kamp för att få vara tillsammans symboliserar även gemenskap mellan de etniska grupperna i dagens Bosnien.

I Bosnien kategoriseras befolkningsgrupperna utifrån både nationell och religiös tillhörighet. Konflikten som bröt ut 1992, resulterade i en etnisk rensning mot samtliga etniciteter i Bosnien, där utomstående aktörer använde den nationalistiska politiken som påtryckningsmedel för att särskilja befolkningen. Konsekvenserna av kriget är synliga än idag och har påverkat relationerna mellan befolkningsgrupperna.

Det intressanta i min uppsats är att jag undersöker hur känslomässiga band i form av ett blandäktenskap påverkar samhörigheten mellan de etniska grupperna i Bosnien efter kriget 1992-1995. Genom äktenskap mellan två personer från olika etniska grupper, skapas personliga band mellan parets vänner och familjer, som i sin tur kan leda till en bredare kontakt mellan grupperna. Syftet med min uppsats är därför att undersöka om blandäktenskap mellan bosnienkroater, bosnienserber och bosniaker kan vara en väg till samhörighet mellan grupperna på individnivå.

---

¹ Omöjlig kärlek vid vägspärren, Dagens Nyheter 2011

² FN, Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, artikel 1 1948

Jag har intervjuat personer som lever i ett blandäktenskap och som ursprungligen kommer från staden Mostar, i Bosnien-Hercegovina. Paret berättar om en samlevnad mellan befolkningen innan kriget, där religiös eller nationell tillhörighet inte spelade någon roll.

Uppsatsen ger en inblick i hur kriget har påverkat befolkningsgruppernas relationer och om ett blandäktenskap som en social förening i ett mångetniskt samhälle kan bidra till att återförening grupperna i Bosnien.

1.1 Frågeställning och syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka hur Bosnienkriget (1992-1995) har påverkat och förändrat relationerna mellan de etniska grupperna. Jag kommer även att analysera om en förening mellan två människor i form av ett blandäktenskap kan främja samlevnad mellan grupperna i Bosnien.

Min frågeställning: Hur påverkades relationerna mellan grupperna under Bosnienkriget (1992-1995), och hur kan känslomässiga band över etniska gränser, med utgångspunkt i ett blandäktenskap, bidra till återförening och gemenskap mellan grupperna?

1.2 Avgränsningar

Bosniens bakgrundshistoria är komplicerad. Därför har jag valt att återberätta endast de centrala händelserna och grunddrag. Jag kommer inte att diskutera konflikterna som präglade de andra provinserna i Jugoslavien eftersom fokus kommer att vara på Bosnien-Hercegovina. Jag har valt att inte studera de religiösa ledarnas roll eller i vilken utsträckning de religiösa samfundet försökte medla under konflikten. Jag har valt att se kopplingar mellan serber, kroater och muslimer, vilket även präglar bakgrundshistorien. Jag är inte ute efter att ta ställning i konflikten och peka ut skyldiga aktörer som orsakade Bosnienkriget. Istället är skapandet av identitet under väpnade konflikter relevant att analysera.

I mina intervjuer förekom det språkliga svårigheter och under intervjuerna har jag använt mig av en tolk. Vidare är det svårt för mig att avgöra hur mycket det påverkade intervjuerna, men anser att jag ändå kan avgöra intervjupersonernas ställningstagande och svar på frågorna som

ställdes. I analysen kring försoningsstrategier undersöks inte hur ICTY kan bidragit till försoning mellan befolkningsgrupperna Bosnien-Hercegovina.

1.3 Tidigare forskning

I uppsatsen har jag använt mig av tidigare forskning om blandäktenskap och försoning. Nikolai Botev har undersökt förekomsten av blandäktenskap mellan 1962-1989 i Forna Jugoslavien och definierar ett blandäktenskap som en social förening mellan grupper i ett mångetniskt samhälle³. Under samma tidsperiod granskade även Jeroen Smits antalet blandäktenskap i Forna Jugoslavien. Smits slutsats kring ett blandäktenskap var att de relationer som skapas utifrån föreningen mellan två individer från olika grupper kan bygga ett stabilare samhälle och motverka inomstatliga konflikter i ett samhälle som befolkas av olika nationaliteter.⁴ Utifrån intervjuer och akademisk litteratur kompletterar mitt material med analys kring förekomsten av blandäktenskap under och efter kriget i Bosnien-Hercegovina och hur kriget påverkat möjligheten till att gifta sig över gränserna idag.

Johanna Mannergren Selimovic undersöker i sin avhandling kring vilka strategier som befolkning tillämpar för att återigen leva tillsammans efter Bosnienkriget och hur etablerandet av ICTY, som utkräver individuellt straffansvar, bidragit till försoning.

Under min forskning kring blandäktenskap som försoningsstrategi upptäckte jag att fenomenet är relativt outforskat. Därför undersöker jag hur ett blandäktenskap kan bidra till försoning efter en konflik och hur det bidrar till samlevnad i staden Mostar i Bosnien-Hercegovina.

---

³ Botev 1994:461

⁴ Smits 2009:429

1.4 Blandäktenskap

I den här undersökningen har jag valt att definiera blandäktenskap som en förening mellan en man och en kvinna som antingen är bosnienserb, bosnienkroat eller bosniak. Syftet med ett blandäktenskap är inte att frånta individernas/parets respektive nationella tillhörighet utan hur individer kan förenas, trots religiösa och nationella skillnader.

I akademiska termer symboliserar ett blandäktenskap en förening mellan två grupper. Ett blandäktenskap skapar personliga band mellan parets vänner och familjer, som ytterligare kan leda till en bredare kontakt mellan grupperna. Kontakten kan skapa en bredare förståelse för varandra och samhörighet i ett mångetniskt samhälle.⁵

1.5 Etnicitet, religion och nationalitet

För att beskriva de etniska grupperna i Bosnien och vad det är som skiljer dem åt, kategoriseras dem utifrån religion och nationalitet. Muslimer benämns som bosnienmuslimer (efter 1993 bosniaker), ortodoxer som bosnienserber och katoliker som bosnienkroater. Enligt Nordin skapas etniska grupperingar utifrån individernas gemensamma kultur, ursprung eller religion.⁶ Religionens påverkan på befolkningsgrupperna i Bosnien diskuteras som en faktor som både kan förena och exkludera grupper.

Utifrån gruppidentifikation analyseras begreppet nationalism. Målet med etablerandet av en nationalstat enligt Masoud Kamali är att skapa en stat bestående av en homogen identitet. Kamali väljer att definiera nationalism som en politisk ideologi som sammanför befolkningen utifrån deras nationella ursprung och strävan efter en homogen stat.⁷

---

⁵ Smits 2009:421

⁶ Nordin 2009:1

⁷ Kamali 2005:45

1.6 Andrafiering, avhumanisering och exkludering

För att avgöra hur relationerna mellan befolkningsgrupperna i Bosnien-Hercegovina har påverkats av kriget och om kriget skapade ett särskiljande mellan bosnienkroater, bosnienserber och bosniaker tillämpas begreppet andrafiering. Andrafiering är ett begrepp som definierar uttrycket vi och dem. Särskiljandet mellan 'vi' och 'dem', avspeglas genom att 'vi' tillskriver 'dem' en etnisk eller nationell grupp, negativa egenskaper och framställer bilden av 'oss', som grupp, på ett bättre och överlägset sätt. Vidare kan de överordnade gruppernas strävan efter makt resultera i aggressionshandlingar mot de underordnade grupperna.⁸ Enligt Kamali klassas etnisk andrafiering som den mest problematiska och svårlosta kategorin av andrafiering. "Etnonationell kategorisering är en stark mekanism som inte ger "de andra" någon reell möjlighet att inkluderas i kategorin "vi" ".⁹

För att klargöra vad som bidrog till särskiljandet mellan grupperna i Bosnien och vikten av att inkluderas i en grupp tillämpas Miroslav Volf's termer kring exkluderande. Volf menar att personer som inte anses vara en del av gruppen exkluderas. Enligt Volf innebär ett exkluderande ett uteslutande av en person som uppfattas som en fiende eller hotar den gemenskap som håller samman en grupp. Individer exkluderas om de inte anses vara en del av det ömsesidiga beroendet.¹⁰ Volf's teori pekar på individens funktion i en grupp. Förutsättningarna för individen att inkluderas är att vara en del av det ömsesidiga beroendet vilket antyder att relationer och band till andra gruppmedlemmar är krav för att inkluderas i gruppen. Under kriget i Bosnien tillämpades även etnisk rensning som ett politiskt medel för att exkludera. Syftet med etnisk rensning enligt Volf, är att uppnå av en värld utan den andra.¹¹

Vidare kommer jag att använda mig av Maria Ericsons som undersöker hur gruppernas särskiljande och uppfattning om varandra kommer till uttryck under väpnade konflikter. Ericson menar att under konflikter kan skiljaktigheter uppstå och grupperna ifrågasätter vem av grupperna som egentligen har rätt till att befinna sig i landet? Vidare kan gruppernas fientliga inställning mot varandra skapa avhumanisering och resulterar i att grupperna värderar varandra som personer utan människovärde. Avhumaniseringen utplånar empati och legitimerar gruppernas omänskliga behandling av varandra.¹²

---

⁸ Kamali 2005:29

⁹ Kamali 2005:46

¹⁰ Volf 1996:67

¹¹ Volf 1996:58

¹² Ericson 2001:73-74

1.7 Försoning och kärleksbegreppet

Teorin omfattar även hur grupperna kan förenas och hur ett 'vi' och 'dem' kan övervinnas. Volf som definierar exkludering utifrån ett uteslutande av individer från en grupp hävdar även ur sitt kristna teologiska perspektiv att om det finns en stark vilja, fantasi och mod så kan polariseringen mellan de stridande parterna, som skapar ett vi och ett dem, motarbetas och övervinnas.¹³ "Those caught in the vortex of mutual exklusion, can resist its pull, rediscover their common belonging, even fall into each other's arms".¹⁴ Utifrån Volf kan den gemensamma tillhörigheten förena och jag undersöker hur ett blandäktenskap som sammanför både paret, deras familjer och vänner bidrar till att bygga upp en gemensam tillhörighet.

För att besvara min frågeställning om ett blandäktenskap kan vara en väg till att förena de nationella befolkningsgrupperna i Bosnien-Hercegovina som i fortsättningen benämns som BH, omfattar teorin även hur försoningsstrategier kan övervinna särskiljandet mellan grupperna. Begreppet försoning definierar jag som att reparera ett brutet förhållande för att återigen förmå att leva tillsammans.¹⁵

Teologen Thomas Jay Oord har undersökt fenomenet kärlek och menar att "To love is to act intentionally, in sympathetic response to others (including God), to promote well-being".¹⁶ Oords definition av kärlek tillämpar jag som försoning i väpnade konflikter. Som teolog inkluderar även Oord Gud i kärleksbegreppet. Oords relation till Gud använder jag för att undersöka religionens roll i försoningsprocesser.

Utifrån min definition av ett blandäktenskap som bidrar till förening mellan individer, diskuterar jag hur ett blandäktenskap kan bidra till att övervinna andrafiering. Vidare undersöker jag om ett blandäktenskap byggt av kärlek kan vara en väg till att förena befolkningsgrupperna i ett mångkulturellt samhälle präglad av konflikter.

---

¹³ Volf 1996:99

¹⁴ Volf 1996:99

¹⁵ Living the kingdom, 1995:11

¹⁶ Oord 2005:924

1.8 Metod och material

Min studie kring blandäktenskap som ett medel att sammanföra grupper utförs utifrån kvalitativa forskningsmetoder. För att besvara min frågeställning använder jag två intervjuer som primärmaterial. Min första intervju är med en man som är bosnienkroat, gift med en bosniak. Paret kommer ursprungligen från staden Mostar i regionen Hercegovina. Paret träffades 1964 och efter 10 år bestämde de sig för att gifta sig i Mostars stadshus¹⁷.

Jag fick även möjligheten att göra en parintervju. Precis som föregående intervju, kommer paret från staden Mostar. Kvinnan är bosnienserb och mannen är bosniak. Paret träffades på ett diskotek i Mostar och deras relation utvecklades. Efter fyra år beslöt paret sig för att gifta sig och bröllopet ägde rum i Mostars stadshus.¹⁸ Paren känner varandra sen tidigare och är i ungefär samma ålder.

Pål Repstads kvalitativmetoder användes i mina förberedelser för intervjuerna, i genomförandet av intervjuerna och i analysen av mitt intervjumaterial. Repstad menar att kvalitativa intervjuer syftar till att beskriva egenskaper och tydliga drag hos ett fenomen och fokuserar på det som existerar och informationen från intervjuerna utgör det dominerande underlaget för analys och diskussion.¹⁹ Repstads metoder tillämpas på mina intervjuer för att avgöra om ett blandäktenskap kan vara en väg till förening mellan grupperna. Mina två kvalitativa intervjuer är ej representativa för samtliga par som lever i ett blandäktenskap men intervjuerna ger ändå en inblick kring blandäktenskapens betydelse i Bosnien.

I boken *intervjumetodik* belyser Lantz applicering av teori på kvalitativa intervjufrågor vilket bidrar till en fördjupad förståelse och klargör meningen med fenomenet som analyseras.²⁰ Lantz tar upp olika former av intervjumetoder, den öppna, den riktat öppna, den halvstrukturerade och den strukturerade. Jag har valt att använda mig av den halvstrukturerade intervjumetoden. Lantz beskriver hur intervjufrågorna följer en viss ordning och följdfrågor ställs under intervjun vilket motsvara mitt tillvägagångssätt.²¹ Frågorna som ställdes under intervjun omfattade parets bakgrund, hur de träffades och hur de upplevt relationerna mellan respektive familjer och vänner. Jag ställde även frågor kring förhållandet mellan de olika folkgrupperna i Mostar före, under och efter kriget och om ett blandäktenskap kan vara en väg till förening. Begreppen blandäktenskap,

---

¹⁷ Intervju 1

¹⁸ Intervju 2

¹⁹ Repstad 1999: 9-10, 15

²⁰ Lantz 1993:73-74

²¹ Lantz 1993:21

etnicitet och religion undersöktes i förhållande till varandra vilket även motsvarar den halvstrukturerade intervjumetoden där intervjuaren strävar efter att utreda hur begreppen förhåller sig till varandra.²² Mina intervjufrågor finns som bilaga.²³

Eftersom det rörde sig om känsliga frågor var det viktigt att jag använde mig av en första kontakten som paren hade förtroende för. Metoden för att hitta mina informanter motsvarar Gillian Robinsons metod som via organisationer på Nordirland kontaktade personer till sina intervjuer. Genom organisationer ingav Robinson förtroende till informanterna.²⁴ Via Svensk-Bosniska information och media föreningen fick jag kontakt med en journalist som tidigare arbetat i Bosnien. Genom hans bekantskapskrets fick jag kontakt med mina informanter som lever i ett blandäktenskap. Personerna jag intervjuade gifte sig innan kriget och kommer ursprungligen från samma stad. Intervjupersonerna kom till Sverige under kriget och bor idag i Malmö. Respektive intervju varade under 40 minuter. På grund av språkliga svårigheter har jag under delar av intervjuerna använt mig av en tolk. Därför har det varit svårt att citera intervjupersonerna. Språket kan även begränsat informanternas sätt att uttrycka sig kring känsliga ämnen eftersom de är mer bekväma att uttrycka sig på sitt modersmål.

På grund av det tidskrävande arbetet med både insamling av bakgrundsmaterial och svårigheter kring att hitta par som lever i blandäktenskap har jag bara haft möjlighet att utföra två intervjuer.

Enligt Repstad kan frågor som leder in på känsligt område bidra till en bristande kommunikation mellan informatören och intervjuaren²⁵. Frågorna har varit etiskt övervägda och jag har informerat informanterna om konfidentialitet, syftet med intervjuerna och att informationen från intervjuerna endast kommer att användas i min uppsats vilket motsvarar vad Repstad benämner som forskningsetiska rutiner²⁶.

Mina sekundära källor utgörs främst av akademiskt litteratur som har bidragit till mitt arbete på ett konstruktivt sätt. För att undersöka hur Bosniens historia har påverkat befolkningen används Noel Malcolm som har skrivit i *Bosnia, A short history*. Som kompletterande bakgrundsinformation tillämpas en rapport från kyrkornas världsråd, *The tragedy of Bosnia* som dessutom används under mitt kapitel om identitet och religion. Carl Grodach redogör för Mostars historia och hur krigets påverkade den multietniska befolkningen.

---

²² Lantz 1993:21

²³ Intervjufrågor i bilaga 3

²⁴ Robinsons 1992:13

²⁵ Repstad 1999:66

²⁶ Repstad 1999:68

I Paul Mojzes bok *religion and the war in Bosnia* förklarar ett flertal författare förhållandet mellan religion och nationalitet. David A. Steele har under bokens sista kapitel skrivit om försoningsstrategier som tillämpades efter Bosnienkriget. Maria Ericson undersöker försoning mellan katoliker och protestanter på Nordirland. Tillsammans med Ericsons försoningsstrategier diskuterar John Paul Lederach och Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse och Hugh Miall rättvisa och jämlikhet som en viktig del i en försoningsprocess. Johanna Mannergren Selimovic undersöker vilka strategier befolkningen i BH använder för att återigen leva tillsammans och diskuterar ytterligare försoningsstrategier och undersöker betydelsen av den internationella brottmålstribunalen i Jugoslavien (ICTY). Karin Nordin förklarar hur gruppidentifikation uppstår och undersöker dessutom relationen mellan religion och etnicitet.

För att ytterligare undersöka hur vanligt ett blandäktenskap var i Jugoslavien används artiklar av Botev som undersökte statistiken kring blandäktenskap mellan grupperna under 1962-1989. Jeroen Smits uppmärksammar betydelsen av ett blandäktenskap i ett samhälle som består av olika nationella grupper och undersöker hur blandäktenskap kan bidra till fred och stabilitet.

Avslutningsvis har samtlig litteratur använts för att klargöra både Bosniens omfattande historia, hur gruppidentifikation uppstår, vilka komponenter som bidrar till att sammanhålla en grupp och betydelsen av ett blandäktenskap. Under min analys kommer både författarnas perspektiv sammankopplas och skiljas åt. Utifrån egna kopplingar till respektive försoningsstrategier och betydelsen av känslomässiga band redogörs både betydelsen av ett blandäktenskap och hur det kan bidra till att olika etniciteter återigen kan leva sida vid sida, i ett samhälle som tidigare präglats av konflikter.

2 Jugoslavien

Konflikter, motsättningar och krig har genom historien präglat förhållandena mellan serberna, kroaterna och muslimerna. Efter första världskriget bidrog serbernas övertag i Jugoslavien enligt Jeroen Smits till konflikter med kroaterna. Jugoslavien bildades efter Österrike-Ungern och det ottomanska rikets fall 1918 och kom att styras av serberna som under första världskriget (1914-1918) var allierade med den segrande sidan.²⁷ Kroaterna motsatte sig ett serbiskt styre och utarbetade en plan som syftade till att skapa en självständig kroatisk stat, utan serbiskt styre. Under andra världskriget eskalerade konflikten mellan serberna och kroaterna och med hjälp av Tyskland som under andra världskriget 1941 invaderade Jugoslavien, kunde den kroatiska planen förverkligas.²⁸

Enligt Noel Malcolm deklarerade tyskarna den 10 april 1942 Kroatien som en självständig stat och inkluderade även Bosnien-Hercegovina som kroatiskt område. Den kroatiska politiken präglades till stor del av antisemitism, men för att skapa en kroatisk nationalitet inom den nybildade staten krävdes det att den serbiska minoriteten som befolkade delarna i Bosnien utplånades.²⁹

Under juni började den kroatiska armén Ustaša sina avrättningar av serber i staden Mostar. Staden som tillhör provinsen Hercegovina befolkades av både kroater och serber. Kroaternas rensning av serberna bidrog till bildandet av den serbiska motståndsarmé Chetnik. Den serbiska styrkan strävade efter att skapa en serbisk homogen stat utifrån deportering av kroater till Kroatien och muslimer till Turkiet eller Albanien. Armén förde en anti-muslimsk politik som främjades av regimen i Serbien. Den serbiska regimen förtydligade även att Bosnien-Hercegovina tillhörde Serbien och inte Kroatien.³⁰

---

²⁷ Smits 2009:419

²⁸ Weingärtner 1994:23,27

²⁹ Malcolm 1996:174-176

³⁰ Malcolm 1996:174-179

2.1 Bosnienkroaternas, bosnienserbernas och bosnienmuslimernas ställningstagande

Striderna mellan den serbiska styrkan Chetnik och den kroatiska Ustasa resulterade i de serbiska styrkornas övertag och expanderande kontroll över Jugoslavien. Under 1942 beslöt därför Josip Broz Tito, född 1892 i Kroatien och politiskt engagerad i det jugoslaviska kommunistiska partiet, att tillsammans med sin kommunistiska armé bege sig till Bosnien för att motarbeta de Chetniska styrkorna. Titos mål var att etablera ett enat kommunistiskt Jugoslavien.³¹ Under kampen om Bosnien gav en stor del av bosnienkroaterna till en börja sitt stöd till tanken om Bosnien som en del av Kroatien. Under 1943-44 valde de att överge den kroatiska planen och fokuserade på att istället stödja Titos kamp om en kommunistisk stat och ett enat Jugoslavien. Bosnienserberna strävade efter ett enat Bosnien. I enlighet med den bosniska regimen strävade de efter Bosnien som en fortsatt republik bestående av tre nationaliteter, den serbiska, kroatiska och bosnienmuslimska.³²

Trots att den serbiska styrkan Chetnik tidigare hade uppmanat muslimerna att delta i deras kamp mot kroaterna, föredrog en stor del av bosnienmuslimernas att ge sitt stöd till Tito i konflikten om Bosnien. Anledningen till att bosnienmuslimerna motsatte sig ett samarbete med de Chetniska styrkorna berodde på att styrktona förde en anti-muslimsk politik och hade tidigare mördat tusentals muslimer i Bosnien-Hercegovina ³³.

2.2 Titos Jugoslavien

Tito övertog makten i Jugoslavien efter andra världskrigets slut och etablerade the Socialist Federal Republic of Yugoslavia state. Under Titos regim mördades 250.000 människor. Tito ansåg nämligen att personer som kämpade mot det kommunistiska styret och mot Jugoslavien som en enad nation var fiender och hotade landets säkerhet. ³⁴

---

³¹ Bill Weinberg, Dorie Wilsnack 1994:87-88

³² Malcolm 1996:182-187.

³³ Malcolm 1996:179-187

³⁴ Malcolm1996:193-194

Enligt Smiths konstaterade konstitutionen som antogs 1951 delrepublikerna: Serbien, Kroatien, Montenegro, Albanien, Slovenien, Makedonien och Bosnien-Hercegovina. Konstitutionen fastslår att Jugoslavien och dess befolkning var ett enat folk.³⁵

Kroatien och Serbien ansåg att Bosnien Hercegovina var delar av serbiskt, kroatiskt och bosnienmuslimskt territorium. Bosnien deklarerades som en underutvecklad region där det höga antalet lågutbildade personer och den växande barnadödligheten var indikatorer som pekade på republikens bristande ekonomiska resurser.³⁶ De Serbiska och Kroatiska nationalisterna hävdade att den växande arbetslösheten och de ekonomiska klyftorna i Bosnien berodde på det mångetniska samhället i Bosnien. Löftet om en förbättrad ekonomisk situation för bosnienserberna och bosnienkroaterna om Bosnien styrdes av serberna eller kroater resulterade i ett ökat stöd till den serbiska och kroatiska nationalistiska politiken.³⁷ Befolkningsantalet i Bosnien under 1970 var 44 procent muslimer, 42 procent serber och 17 procent var kroater.³⁸

Konflikten om Bosnien mellan kroaterna och serberna började under 1970 talet och det diskuterades att landet skulle delas upp utifrån etnisk tillhörighet. Motivet var främst att skilja kroater och serber åt. Serbernas nationalistiska tankesätt växte och enligt Malcolm ökade motståndet mot Tito när delar av serbiskt territorium förklarades självständiga från republiken Serbien. De nationalistiska serbernas syfte med Bosnien var att skapa en serbisk homogen stat.³⁹

2.3 Partierna, nationalism och den geopolitiska strategin

Efter Titos död 1980 minskade kommunismens inflytande över Jugoslavien och efter kommunismens fall i Östeuropa 1989, började republikerna i Jugoslavien bryta sig loss och förklara sig som självständiga stater. Försvagandet av kommunismen bidrog till att Bosnien nu bildade sina egna inomstatliga partier.⁴⁰

Party Of Democratic Action (SDA) var ett muslimskt parti som inte var kommunistiskt utan multinationellt, multireligiöst och stärkte muslimernas ställning inom politiken. Det muslimska inflytandet i Bosnien ökade, men SDA misslyckades med att skapa relationer med andra politiska

---

³⁵ Smits 2009:193

³⁶ Malcolm 1996:201

³⁷ Mannergren Selimovic 2010:97

³⁸ Jean Paul Nunez 1994:61

³⁹ Malcolm 1996:204-207

⁴⁰ Nunez, Weinberg, Wilsnack, 1994:62,89

partier vilket hade kunnat skapa ett politiskt stabilare Bosnien. Istället ansåg partierna att det muslimska ökade inflytandet som ett hot om makt och resurser i Bosnien vilket bidrog till att rivaliteten ökade mellan grupperna. Bosnian Muslim Organization (MBO) var ett icke-religiöst parti som strävade efter att hålla ihop Bosnien. Partiet kan tolkas som en indikator på den politiska viljan av bevarandet av ett multinationellt Bosnien-Hercegovina.⁴¹

Croatian Democratic Community for the Croats (HDZ) som stävade efter att etablera en självständig kroatisk stat i Bosnien-Hercegovina och fick stöd av 35 procent av bosnienkroaterna. Bosnienserben Radovan Karadzic var ledare för Serb Democratic Party (SDS) och ansåg att de tre nationaliteterna i Bosnien skulle separeras och inte vara sammanblandande.⁴²

SDS strategier innefattade även en geografisk uppdelning. Planen var att förverkliga inrättandet av en korridor mellan Semberija, i nordvästra Bosnien och det intilliggande området Krajina nära gränsen till Kroatien. Drina floden skulle utgöra en gräns mellan två separata världar. Huvudstaden Sarajevo skulle delas upp i serbiska och muslimska delar. Avslutningsvis innefattade även den geografiska planen etablerandet av en serbisk republik och ett homogent Bosnien-Hercegovina, bestående av en nationalitet, den serbiska.⁴³ Partiets plan angående den geografiska uppdelningen med motiveringen kring att de etniska grupperna inte kunde leva tillsammans, rättfärdigade senare den etniska rensningen som begicks mot befolkningen i Bosnien.

Johanna Mannergren Selimovic bekräftar teorin kring politikernas strategi angående att övertyga befolkningen om att de inte kunde leva tillsammans. Enligt Mannergren Selimovic röstade endast en tredjedel av befolkningen på partierna SDA, HDZ och SDS. Motiveringen till att befolkningen röstade på partierna var inte att stödja partiernas nationalistiska politik och särskiljandet av de etniska grupperna utan syftet var att visa sitt ogillande mot det tidigare kommunistiska styret.⁴⁴ Slobodan Milosevic valdes 1989 till Serbiens president. Milosevic var även ledare för det serbiska kommunistiska partiet och uppmanade sina anhängare att försvara serbiska nationella intressen vilket resulterade i ett enormt stöd och främjande av den nationella serbiska identiteten och ett förenande av serberna. Tillsammans med sina styrkor kontrollerade även Milosevic Montenegro, Kosovo och Vojvodina. Milosevic firades som en hjälte av den ortodoxa kyrkan och blev en förebild för den serbiska nationaliteten. Under 1991 smugglade Milosevic in vapen till bosnienserber vilket bidrog till att de serbiska styrkorna var tungt

---

⁴¹ Noel Malcolm 1996: 218-220, 227

⁴² Nunez 1994:62-63

⁴³ Loughlin, Tuathail 2009:1046-1047

⁴⁴ Mannergren Selimovic 2010:88,98

beväpnade.⁴⁵ Serbiska styrkor belägrade städer och tvingade den muslimska och kroatiska befolkningen att lämna sina hem. Det dröjde inte länge innan dödandet av muslimer och kroater tog sin början.⁴⁶

2.4 Bosnienkriget 1992-1995

Under 1991 var uppdelningen mellan befolkningen i Bosnien, 43 procent muslimer, 33 procent serber, 17 procent kroater och 7 procent deklarerade sig själva som jugoslaver. Personer som deklarerade sig som jugoslaver tillhörde antingen en minoritetsgrupp eller identifierade sig inte med någon av ovanstående nationaliteter⁴⁷. Ett stort antal deltagare av den bosniska befolkningen under valet 1992, däribland många serber, röstade för att Bosnien skulle vara en suverän, oberoende jämlik nation av serber, kroater och muslimer⁴⁸.

Milosevic strävan efter att etablerande av en serbisk stat motsätts även av ett stort antal bosnienserber. Demonstrationer som hölls i Bosnien innan kriget bröt ut, visade att en stor del av befolkningen, däribland bosnienserber, ville leva i fred tillsammans. Mellan 50.000 och 100.000 personer från olika nationaliteter demonstrerade för samlevnad och bevarandet av Bosnien som enad stat. Budskapet från demonstranterna var tydligt: De kroater och serber som bedrev överdriven och fanatisk patriotism uppmanades att lämna Bosnien och bege sig till antingen Kroatien eller Serbien.⁴⁹ Det är relevant att framhålla att Bosnienkriget inte tog sin början i Bosnien, utan i Kroatien och Slovenien. Under 1991, när Kroatien och Slovenien förklarade sig självständiga invaderades staterna av den Jugoslaviska armén JNA. JNA bestod främst av serbiska officerare vilket indikerar att styrkorna fick stöd av Serbien som motsatte sig staternas självständighetsförklaring. Det internationella samfundet ingrep i Slovenien vilket resulterade i att JNA styrkorna drog sig tillbaka. Under striderna som pågick i Kroatien fick JNA stöd av Serbien. Med stöd av FN:s fredsbevarande styrkor och ekonomiska sanktioner mot Serbien, förklarades eldupphör i februari 1992.⁵⁰

---

⁴⁵ Malcolm 1996:211, 213, 223, 227

⁴⁶ Nunez 1994:72-73

⁴⁷ Weingärtner 1994:24

⁴⁸ Malcolm 1996:223

⁴⁹ Malcolm 1996:234-235

⁵⁰ Weinberg Wilsnack 1994:89-91

SDS nationalistiska främjande med Radovan som ledare och det militära upprustandet hos den serbiska armén bidrog till bosnienkroaternas och bosnienmuslimernas ökade oro kring förverkligandet av en serbisk nationalistisk stat och resulterade i strävan efter att förklara Bosnien-Hercegovina som en självständig stat.⁵¹ Trots att Serbien motsatte sig Bosnien som självständig stat, deklarerades Bosnien den 7 april 1992 som en självständig stat med stöd av EU och USA.⁵²

Det som började som ett krig av utomstående aktörer utvecklades senare till att de etniska grupperna i Bosnien ställdes mot varandra. Den serbiska regimen med Milosevic som främsta ledare och de serbiska styrkorna använde sig av en anti-muslimsk politik som spred hotbilder om ett muslimskt Jihad och återkomsten av den kroatiska styrkan Ustasa för att värva bosnienserber att ansluta sig till deras sida. En stor andel av bosnienserberna anslöt sig till styrkorna och trakasserier mot den muslimska befolkningen resulterade i att många tvingades till att lämna sina hem.⁵³

För att motarbeta de serbiska styrkornas belägring av stora delar av Bosnien tillsattes Bosnienkroatiska styrkor tillsammans med den kroatiska armén under ledning av Croat defence Council (HVO).⁵⁴ De kroatiska styrkorna förstörde de ortodoxa kyrkorna och de serbiska styrkorna attackerade muslimer och moskéer.⁵⁵ För att motarbeta de serbiska styrkorna samarbetade kroaterna, bosnienkroaterna och bosnienmuslimerna. Den kroatiska presidenten Tudjman ansåg att delarna av Bosnien som befolkades av bosnienkroater och bosniaker tillhörde Kroatien, vilket ingick i Tudjmans plan om ett utökat Kroatien. Detta motsattes av ledare både från den bosnisk-kroatiska sidan och även den bosnienmuslimska ledningen. Ytterligare bidrog detta till misstankar kring att Tudjman i hemlighet hade utarbetat en plan med Milosevic kring att dela Bosnien mellan Serbien och Kroatien och resulterade i spänningar mellan den bosnisk-kroatiska och bosniakiska ledningen.⁵⁶

World Council of Churches (WCC) och Commission of the Churches on International Affairs (CCIA) fick möjlighet att skildra det krigsdrabbade Bosnien utifrån sina egna ögon. Under sin vistelse i Bosnien konstaterar de att kriget har påverkat relationerna mellan befolkningsgrupperna och den etniska rensningen som pågick mot samtliga folkgrupper under kriget i Bosnien innefattade bland annat tvångsförflyttning, hot, avrättningar, tortyr och våldtäkt.

---

⁵¹ Weingärtner, Nunez 1994:24,63

⁵² Mannergren 2010:100

⁵³ Malcolm 1996:236-237

⁵⁴ Malcolm 1996:240

⁵⁵ G. Scott Davis 1996:24-25

⁵⁶ J. Cohen red. Mojzes 1998:66-67

Delegationen fann massgravar av muslimer, serber och kroater.⁵⁷ Eftersom den serbiska armén var starkt militärt utrustad drabbades bosnienmuslimerna och bosnienkroaterna av den etniska rensningen i betydligt större utsträckning än bosnienserberna. Den serbiska rensningen av kroater och bosnienmuslimerna pågick i staden Prijedor där den största delen var bosnienkroater och bosnienmuslimerna. Allt för att visa att de som inte tillhörde den ”rätta sidan” inte längre hade rätt till att befinna sig i sitt eget land.⁵⁸ Enligt G. Scott Davis utfördes även omfattande massaker av den serbiska armén mot den muslimska befolkningen i staden Srebrenica.⁵⁹

2.5 FN och EU:s försök till medling

Det finns flera tolkningar bland författare av konflikten i BH. Exempelvis menar Cohen att det var politiska och religiösa ledare som utnyttjade sin ställning och religion som ett medel att få makt som bär skulden och ansvaret till att Bosnienkriget började.⁶⁰ Bakgrundshistorien har visat att nationalistiska påtryckningar från utomstående makthavare och aktörer bidrog till Bosnienkonflikten. Deras politik och strategier präglade slagfältet och etnisk rensning som krigsföring bekräftar strävan efter att skapa ett homogent BH.

Malcolm menar att de västerländska staternas roller under kriget var som åskådare. De ansåg att den etniska rensningen som pågick var en produkt av kriget och inte, som i verkligheten, ett politiskt medel för att skapa en serbisk homogen stat.⁶¹ Den etniska rensningen drabbade vissa grupper mer än andra och pågick även mellan bosnienmuslimerna och bosnienkroaterna vilket konstaterar att samtliga parter bidrog till förgörandet av det multinationella Bosnien.

Ytterligare bidrog FN:s införande av vapensanktioner 1991 enligt resolution 713 till försvagandet av Bosniens försvar mot den serbiska armén.⁶²

Motsättningarna mellan kroaterna, bosnienkroaterna och bosnienmuslimerna förvärrades enligt Malcolm av världssamfundets försök till medling mellan muslimerna, kroaterna och serberna. European Economic Community (EEC) och FN:s fredsförhandlare, Lord Owen och Cyrus Vance utformade de Vanache Owen planen som gick ut på att skapa fred mellan de

---

⁵⁷ Weingärtner, Nunez 1994: 20, 72

⁵⁸ Nunez 1994: 73

⁵⁹ S. Scott Davis 1996:147.

⁶⁰ Lenard J. Cohen red. Mojzes 1998:55

⁶¹ Malcolm 1996:242-244

⁶² Malcolm 1996:243

stridande parterna i Bosnien. Fredsplanen utgjordes av geografiska uppdelningar och gav serberna 49 procent av landet och resterande till muslimerna och kroaterna. Planen skapade konflikter om landområden mellan kroaterna och muslimerna vilket splittrade den redan ansträngda alliansen. Splittringen resulterade i en etnisk rensning på båda sidor. I staden Mostar som tidigare hade präglats av samlevnad mellan kroaterna och muslimerna, pågick striderna under 1993 och avsikten med den etniska rensningen var att utesluta antingen den kroatiska eller muslimska befolkningen från samhället.⁶³

År 1994 ingrepp Nato och bombade serbiska militära anläggningar vilket bidrog till att försvaga de serbiska styrkorna. Striden mellan kroaterna och bosnienmuslimerna upphörde och tillsammans med den bosniska regeringsstyrkan började de strida mot serberna. Det ökade motståndet mot de serbiska styrkorna ökade trycket på dem att komma till förhandlingsbordet. Fredsfördraget benämns som Daytonavtalet och signerades av samtliga stridande parter. Eldupphör och fred deklarerades den 14 december 1995 i Paris.⁶⁴

2.6 Efterkrigstiden och framtiden i ett splittrat land

Enligt Daytonavtalet delades Bosnien upp i två delar: Republic Srpska (den serbiska republiken) där majoriteten var serber och federationen Bosnien-Hercegovina som befolkas av kroater och bosniaker.⁶⁵ Avtalet skapade fred i Bosnien-Hercegovina men deklarerade ett särskiljande mellan de olika befolkningsgrupperna. Kartan över Bosnien klargör följderna av Daytonavtalet. Den geografiska uppdelningen markeras ut på kartan med hjälp av färgkartor och tydliggör uppdelningen mellan de etniska grupperna där majoriteten lever geografiskt åtskilda. Den tidigare kartan visar att Bosnien under 1991 var ett land där de etniska grupperna i betydligt större utsträckning levde med varandra. Under 1998 är uppdelningen fortfarande markant men i vissa områden däribland Mostar, befolkas områden av både bosniaker och kroater.⁶⁶

I preamble klargörs det att Bosniens konstitution grundar sig på respekten av mänsklig värdighet, jämlikhet och frihet. Vidare belyser konstitutionen vikten av försoning. "Dedicated to

---

⁶³ Malcolm 1996:247-249,254).

⁶⁴ Malcolm 1996:254-269

⁶⁵ Loughlin, Tuathail 2009:1047

⁶⁶ Bilaga 2, Bosnien-Hercegovina:1991, 1998

peace, justice, tolerance, and reconciliation".⁶⁷ Genom etablerandet av rättvisa och försoning kan ett stabilt Bosnien skapas och risken för våldsanvändning som resulterar i beväpnade konflikter minska. Den internationella krigsbrottsdomstolen, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, (ICTY) etablerades av säkerhetsrådets resolution 764 den 13 juli 1992. ICTY har åtalat individer, oberoende av deras etniska tillhörighet och ställningstagande för massmord, etnisk rensning och grova brott mot de mänskliga rättigheterna som begicks under inbördeskriget 1992-95. Enligt Sanela Basic är syftet med ICTY att bevara fred och främja försoning i Bosnien.⁶⁸ ICTY som har åtalat bosniaker, bosnienserber och bosnienkroater konstaterar att samtliga stridande sidor är skyldiga till de våldshandlingar som begicks mot civilbefolkningen i kriget.

Under 2004 konstaterade Guy M. Robinson och Alma Pobic att 90 procent av befolkningen lever inom de etniska grupperna.⁶⁹ Fyra år senare (2008) konstaterade en oberoende grupp av advokater i Sarajevo att de etniska befolkningsgrupperna i Bosnien fortfarande lever geografiskt åtskilda. Den tidigare bosniska premiärministern Haris Silajdzic menar att Bosnien är idag ett uppdelat land och Republiken Sprska som självständig republik splittrar landet. Enligt Silajdzic är Bosnien ett land som präglas av minnen och konsekvenser från den etniska rensningen som pågick under inbördeskriget.⁷⁰

2.7 Mostar

Mostar tillhör regionen Hercegovina och var tidigare en stad som symboliserade samlevnad mellan de olika befolkningsgrupperna, främst bosnienkroaterna och bosniakerna, men även bosnienserberna. Majoriteten av bosniakerna bodde i de centrala delarna av Mostar och bosnienkroaterna var majoritet på landsbygden.⁷¹

Carl Grodach beskriver samhörigheten mellan det bosniska folket och vill genom ett fredsbyggande perspektiv lyfta fram det människorna har gemensamt. Trots att religiösa skillnader existerar mellan grupperna, utövas religion sällan på ett fundamentalistiskt sätt. Många

---

⁶⁷ The constitution of Bosnia 1992

⁶⁸ Sanela Basic: on the path to justice, Truth and reconciliation 2006:358-360,365

⁶⁹ Robinson, Pobic 2005:248

⁷⁰ Loughlin, Tuathail 2009:1050

⁷¹ Grodach 2002:62

bosniaker klär sig exempelvis som övriga bosnienserber och bosnienkroater. Innan Bosnienkriget, utgjorde 30 procent av samtliga äktenskap på landsbygden, blandäktenskap.⁷²

Under Bosnienkriget drabbades den multietniska staden hårt. Kriget separerade befolkningsgrupperna och till en början stred bosnienkroaterna på bosnienmuslimernas sida i kampen mot de serbiska styrkorna i Mostar. Som ett resultat av spänningar och geografiska tvister utbröt även strider mellan bosnienmuslimer och bosnienkroater. Kroatens president Tudjman planerade även en kroatisk stat i Bosnien och med Mostar som huvudstad i den kroatiska planen vilket bidrog till exkluderandet av bosniakerna. Konflikten om staden resulterade i att Mostar delades i öst och väst. Bosniakerna befolkar den östra delen och bosnienkroaterna den västra delen. Uppdelningen kom att benämnas som Bulevar Narodne Revolucije och symbolisera den etniska splittringen mellan grupperna. Den geografiska uppdelningen mellan befolkningen påverkade det dagliga livet och de tidigare gemensamma telefonförbindelserna bröts.⁷³

Enligt Guy M. Robinson är Mostar fortfarande en delad stad mellan väst och öst, där väst domineras av bosniaker, öst av bosnienkroater och bosnienserberna utgör en minoritet. Mostar präglas även av en nationalistisk politik som bidrar till polariseringen mellan de etniska grupperna. Ytterligare symboler för åtskillnaden mellan grupperna är att Mostar har idag två separata sjukhus och fotbollslag.⁷⁴ Trots att befolkningsgrupperna i Mostar lever betydligt mer uppdelat än innan kriget, har staden i jämförelse med övriga BH högsta andelen mixade etniska grupper. Under 1998 gul markerar kartan Mostar vilket betyder att Bosniaker och bosnienkroater i större utsträckning lever sammanblandat.⁷⁵

I samband med reparationer av Mostars kulturella inrättningar 2004 infördes även projekt och årliga konferenser som syftade till att reparera relationen mellan befolkningen vilket ska bidra till att återigen sammanföra bosniaker, bosnienkroater och bosnienserber. En del av återupprättandet av relationer mellan de etniska grupperna är även återuppbyggnaden av bron Stari most. Bron är av kulturellt värde och symboliserar även återuppbyggnaden av det multikulturella Bosnien.⁷⁶

---

⁷²Grodach 2002:73-74

⁷³ Grodach 2002:67

⁷⁴ Robinson 2005:242

⁷⁵ Bilaga 2, karta över Bosnien-Hercegovina 1998

⁷⁶ Grodach 2002:74

2.8 Analys och diskussion

Under andra världskriget resulterade kampen om Bosnien mellan kroaterna och serberna i ett exkluderande av respektive befolkningsgrupper i Bosnien. Genom att tvångsflytta och mörda individer som tillhörde "fel" etnisk grupp präglades de utomstående staternas politik av ett särskiljande som eftersträvade att åtskilja befolkningsgrupperna och skapa ett 'vi' och 'dem'. Serbiens och Kroatiens arméer, Ustasa och Chetnik använde etnisk rensning som en strategi för att tydliggöra att befolkningsgrupperna i Bosnien inte kunde leva tillsammans som ett enat folk. Tillsammans med Serbiens och Kroatiens politik kom styrkorna även att bidra till en ökad fientlighet mellan bosnienserber, bosnienkroater och bosnienmuslimer.

Under slutet av andra världskriget samarbetade en stor del av bosnienkroaterna, bosnienserberna och bosnienmuslimerna för att motarbeta Ustasa och Chetnik. Tillsammans med Tito besegrade de styrkorna och även axelmakterna som tidigare hade invaderat Jugoslavien. Motståndet mot både Ustasa och Chetnik tyder på att en stor del av befolkningen strävade efter att behålla Bosnien som en mångetnisk stat och fortsätta att leva tillsammans.

Både den kroatiska och serbiska planen, under andra världskriget, om Bosnien som en homogen stat kan varit en bidragande faktor till den diskussion som uppkom under 1970-talet. Diskussionen gällde uppdelning mellan de etniska grupperna i Bosnien och syftade främst till att särskilja den serbiska och kroatiska befolkningen. Målet med att särskilja utifrån etnisk tillhörighet gynnade serbernas och kroaterna plan om Bosnien som homogen stat. För att ytterligare uppnå sina nationalistiska syften utnyttjade serbiska och kroatiska ledare Bosniens ansträngda ekonomi. Deras löfte om en förbättrad ekonomi till bosnienserberna och bosnienkroaterna om den multietniska identiteten motarbetades och ersattes med ett serbiskt respektive kroatiskt nationalistiskt synsätt ökade de nationalistiska idéerna bland bosnienserberna och bosnienkroaterna.

I samband med kommunismens minskade inflytande över Bosniens politik bildades inomstatliga partier. Partierna var till stor del nationalistiska och såg varandra som potentiella hot om makt och inte som ett gemensamt element som främjade Bosnien som en enad nation.

Den militära upprustningen inom Bosnien tyder på ett visst inomstatligt stöd till Milosevic och den nationalistiska planen. Trots att majoriteten av befolkningen inte röstade för en etnisk separation indikerar den nationalistiska politiken som även främjades av det inomstatliga partiet SDS ett inflytande över folket. Partipolitiken och makthavarnas politik präglades av exkluderande och nationalistiska tankar som syftade till att övertyga befolkningsgrupperna i Bosnien att de inte kunde leva tillsammans. Bosnienkriget började utifrån utomstående påtryckningar och resulterade

i omfattande konsekvenser för befolkningen i Bosnien. FN och EU:s försök till medling förvärrade läget och strider utbröt mellan bosnienmuslimer och bosnienkroater och den multietniska kultur som vittnade om gruppernas gemensamma liv förstördes av samtliga sidor under kriget.

Exkluderandet och särskiljandet mellan grupperna tydliggörs under väpnade konflikter och enligt Miroslav Volf finns det ingen möjlighet att vara neutral. I samtliga krig ställs de stridande sidorna mot varandra vilket skapar ett 'vi' mot 'dem'. Ur en verklighetsskildring beskriver en serbisk soldat som stred under kriget i Bosnien-Hercegovina 1992-1995 att antingen var det vi eller dem.⁷⁷ Särskiljandet och grupperingar utifrån både nationalitet och religiös tillhörighet har skapat konflikter mellan grupperna i Bosnien. Strävan efter att en nationalitet ska styra har bidragit till och legitimerat den etniska rensningen från samtliga sidor.

Sammanfattningsvis har de utomstående aktörerna tillsammans med etablerandet av den nationalistiska partipolitiken skapat inomstatlig nationalism och använt befolkningen i Bosnien för att uppnå sina syften vilket resulterat i hotbilder och befolkningsgruppernas fientliga inställning mot varandra. De omänskliga handlingarna som begicks under kriget bekräftar gruppernas uppfattning om varandra som personer utan människovärde vilket har rättfärdigat etnisk rensning och medverkat till avhumanisering.

Daytonavtalet som under 1995 skapade fred i BH bidrog även till att särskilja de etniska befolkningsgrupperna och den geografiska uppdelningen av landet har splittrat BH.

Som en väg till försoning i Bosnien etablerade FN en krigsribunal ICTY. ICTY möjliggör individuellt straffansvar. De skyldiga straffas för de brott som begicks mot befolkningen och bidrar till upprättelse för de individer som under konflikten utsattes för våld och förluster av anhöriga. Upprättelsen är ett steg i försoningsprocessen och Genèvekonventionen artikel 1 förtydligar att civila inte är legitima militära mål.⁷⁸ Artikeln konstaterar att våldshandlingar som begicks mot civilbefolkningen under kriget inte är förenligt med folkrättens lagar.

Som tidigare symbol för en multinationell samlevnad splittrades Mostars befolkning och skiljdes åt. Resultatet av åtskillnaden mellan befolkningsgrupperna påverkade samlivet där nu separata förbindelser som tidigare sammanförde befolkningen visade konfliktens konsekvenser. Trots att grupperna lever i större utsträckning åtskilda, kan den ökade samlevnaden mellan bosniaker och bosnienkroater under 1998 vara en indikation på återuppbyggnad av Mostar som en multietnisk stad.

---

⁷⁷ Volf 1996:99

⁷⁸ Genèvekonventionen art 1:1949

3 Identitet och religion

Bosnien-Hercegovina är hemlandet för tre nationaliteter, bosnienserberna, bosnienkroaterna och bosnienmuslimerna (efter 1993 benämns bosnienmuslimer som bosniaker).⁷⁹ Enligt Cohen identifierade sig de nationella grupperna under det kommunistiska styret i Bosnien med sin religiösa tillhörighet i betydligt större utsträckning än i jämförelse med de övriga republikerna i Jugoslavien. Kroaterna tillhör katolicismen, bosniakerna islam och serberna den ortodoxa tron.⁸⁰ Folkgrupperna i Bosnien identifikation med respektive religionstillhörighet kan vara en indikator på att religion utgjorde grunden för gruppernas sammanhållning i stor utsträckning.

3.1 Det multietniska Bosnien-Hercegovina

Efter andra världskriget menar Francine Friedman att de bosniska muslimerna såg sig som en separat grupp från serberna och kroaterna. Men Serberna och kroaterna ansåg att bosnienmuslimerna antingen tillhörde serbisk- eller kroatisknationalitet, den enda skillnaden var bosnienmuslimernas utövande av islam. För att skydda det muslimska samhället och försvara sig mot påtryckningarna från kroater och serber sammanfördes bosnienmuslimerna.⁸¹ Det var enligt kommunismens principer förbjudet att koppla ihop den nationalistiska identiteten med religion och den muslimska gruppen identifierades som nationalitet och inte religiös tillhörighet. De sekulariserade muslimerna skulle bidra till den sekulariserade muslimska identiteten.⁸²

I samband med att Titos kommunistiska styre försvagades, ökade motsättningarna mot det tidigare förbudet mot att koppla ihop nationalitet och religion. Serberna och kroaterna menade nu att muslimer var synonymt med den religiösa tillhörigheten islam.⁸³

Under Titos tid hade serberna utsatts för förföljelse och trakasserier av Kosovoalbanerna. Den Serbiska befolkningen liknade förföljelsen vid etnisk rensning och anklagade katolska kyrkan och kroaterna för att inte agera. En serbisk fientlighet skapades mot kroaterna och den katolska

---

⁷⁹ Loughlin, Tuathail 2009:1046

⁸⁰ J. Cohen 1998:45-46

⁸¹ Friedman red. Mojzes 1998:3,5 8-9

⁸² Malcolm 1996:199-201

⁸³ Friedman 1998: 3-9

kyrkan. Ytterligare tillförde hierarkier mellan den katolska och ortodoxa kyrkan till spänningarna vilket bidrog till den fientligheten som existerade mellan ortodoxa serber och katolska kroater.⁸⁴ Nationaliteternas religiösa tillhörighet bidrog till motsättningar mellan kroaterna och serberna vilket förtydligar att religionen har bidragit till fientligheten mellan grupperna.

Leonard J. Cohen diskuterar den nationalistiska kopplingen till religion. Under slutet av 1980-talet främjade den anti-kommunistiska ortodoxa kyrkan den serbiska nationalismen. Den ortodoxa kyrkan gav även sitt stöd till Milosevic i Serbien. Deras stöd till Milosevic möjliggjorde kyrkans ökade inflytande över Serbien. Cohen klargör även den nationalistiska kopplingen mellan bosnienkroaterna och den katolska kyrkan. För att markera sitt ogillande mot det tidigare kommunistiska styret som förbjöd kopplingen mellan nationalitet och religion, uppmuntrade Tudjman bosnienkroaternas utövande av sin katolska tro. Resultatet blev att identifierandet mellan den katolska religionen och bosnienkroaterna under 1990 ökade och det religiösa Bosnienkroatiska samhället tillsammans med tro och kroatisk nationalism blev sammanlänkade.⁸⁵

Det var inte bara makthavarna som utnyttjade religionen för att uppnå sina nationalistiska mål. Efter kommunismens fall tillämpade de religiösa samfundet mänskliga rättigheter för att legitimera koppling mellan religion och nationalitet. De hävdade att det var varje människas rätt att fritt utöva sin religion. Enligt Jean Paul Nunez främjade religiösa aktörer det nationalistiska tankesättet hos de lokala politikerna i Bosnien.⁸⁶ Enligt Kamali skapar även ett nationalistiskt synsätt ett 'vi' och 'dem'⁸⁷. Den serbiska ortodoxa kyrkan, katolska kyrkan i Kroatien och det islamska stödet till bosniakerna bidrog till uppdelning mellan befolkningsgrupperna.

3.2 Krigets inverkan på relationerna mellan bosniaker, bosnienkroater och bosnienserber

För att undersöka hur Bosnienkriget har påverkat befolkningens relationer är det relevant att klargöra hur väpnade konflikter bidrar till förstärkandet av grupptillhörighet.

Som tidigare nämnt menar John P. Lederach att individer söker sig till grupper för att få skydd. Vanligtvis bildas en grupp utifrån att de delar liknande upplevelser och utsatthet under

---

⁸⁴ Malcolm 1996:xxi

⁸⁵ Cohen red. Mojzes 1998:55-56, 63

⁸⁶ Nunez 1994:68

⁸⁷ Kamali 2005:46

kriget. Gruppernas förenas oftast utifrån gemensamma nämnare som exempelvis religion eller etnicitet.⁸⁸

Anledningen till att bosnienkroaternas, bosniakernas och bosnienserbernas identifierade sig med religion, kan bero på att religionen avspeglade deras tillhörighet på ett naturligare sätt än nationalitet. Enligt Magdalena Nordin som skriver i sin artikel om religion och etnicitet är den religiösa kopplingen till respektive etnicitet i vissa fall starkare än den nationella tillhörigheten. Hon menar även att en starkare etnisk identitet och gruppidentifikation sker under utsatta situationer. Exempelvis är behovet större att identifiera sig med sin etnicitet när individer befinner sig utanför hemlandets gränser och migrerar till ett annat land.⁸⁹

För de som har starka känslomässiga band över gränserna blir det i konfliktsituationer extra problematiskt eftersom kravet på att grupperna håller sig till varandra ökar. Ericson diskuterar gruppidentifikation och lojalitet i krig. Under väpnade konflikter ökar vissa gruppers krav på lojalitet från sina gruppmedlemmar och individernas tillhörighet till en grupp är avgörande för individernas säkerhet. Grupper har under konflikter mindre överseende med det som skiljer dem från de andra grupperna, exempelvis utövandet av andra gruppers religion och med kontakt över gränser.⁹⁰

Under kriget i Bosnien både främjades och skapades fiendebilder av de etniska grupperna. Enligt Mitja Velikonja framställdes Serberna som Chetniks, kroaternas som Ustasha och Muslimerna som utförande av Jihad.⁹¹ Fiendebilderna av varandra kan bidra till den fientliga inställning som uppstod mellan grupperna under kriget. Som tidigare nämnt skapar fiendebilder ett exkluderande av individer uppfattas som ett hot utifrån att de tillhör en annan grupp skapar motsättningar och en generaliserad bild av varandra.

Ur en verklighetsskildring beskriver en Bosniak, som nationellt identifierar sig som en muslim, men socialt och kulturellt som en del av det multietniska Bosnien, att de värsta våldshandlingarna begås av gårdagens grannar och vänner.⁹² De tidigare vänskapsbanden mellan folkgrupperna kan enligt bosniakens erfarenhet indikera att kriget bidrog till att gruppernas relationer förändrades på ett negativt sätt och tidigare vänner förvandlades till fiender. Vidare förtydligar Lederach att konflikter mellan inomstatliga befolkningsgrupper med fiendebilder som

---

⁸⁸ Lederach 1997:13-14

⁸⁹ Nordin 2009:3-5

⁹⁰ Ericson 2001:72-73

⁹¹ Velikonja 1998:38-39

⁹² Friedman 1998:8-9

målas upp av varandra kan förvandla grannen till ett hot.⁹³ Fiendebilder kan även grundas på tidigare erfarenheter och trauman. Gruppernas gemensamma upplevelser under kriget kan ytterligare bidra till att förstärka bilden av ”de andra” som potentiella hot och fara för deras grupp.

Enligt G. Scott Davis krossade de serbiska styrkorna det mångkulturella religiösa Bosnien och den samlevnad som fanns där. De förstörde kulturella institutioner, muslimska moskéer och katolska kyrkor.⁹⁴ Förintandet av de religiösa inrättningarna var enligt Erich Weingärtner inte motiverade utifrån religiösa skäl utan snarare en markör som visade att bosniakerna inte längre var välkomna i sitt eget hemland.⁹⁵ Skadegörelsen av betydelsefulla kulturella inrättningar visade att endast den serbiska nationalismen och den ortodoxa religionen var tillåten. Serberna pekade ut katolikerna och muslimerna som det största hotet mot den ortodoxa kyrkan och menade att de skulle uteslutas från det bosniska folket.⁹⁶

Efter kommunismens fall användes religion för att skapa fiendebilder av varandra och religionen främjade nationalism som strävade efter att skapa ett homogent samhälle med en nationalitet och särskilja bosniakerna, bosnienkroaterna och bosnienserberna. Oord definierar begreppet gränslös kärlek som Guds kärlek till alla människor.⁹⁷ Att Guds kärlek innefattar alla kan tolkas som att varje individ är lika mycket värda och kan vara ett tillvägagångssätt för att förena grupperna. Enligt Oord kan religion istället användas för att motverka särskiljande av grupper och främja religion som en väg till förening.

En strategi som syftade till att förena grupperna och motarbeta religiösa motsättningar under kriget utövades av de religiösa samfundet i Bosnien. I Banja Luka, belägget i nordvästra Bosnien, hade den ortodoxa agenturen tillsammans med den romersk-katolska och muslimska agenturen regelbundna möten. Deras syfte var att förmedla en bild genom media till omvärlden och det bosniska samhället att de religiösa samfundet är beredda att samarbeta.⁹⁸

---

⁹³ Lederach 1997:13-14

⁹⁴ Davis 1996:24-25

⁹⁵ Weingärtner 1994:36-37

⁹⁶ Davis 1996: 27-28

⁹⁷ Oord 2005:922

⁹⁸ Weingärtner 1994:41

3.3 Analys och diskussion

I Bosnien har identifierandet mellan religion och nationalitet spelat en viktig roll för gruppstillhörighet. När religion ytterligare används som ett medel för att främja serbisk och kroatisk nationalism skapas en andrafiering och exkluderar och särskiljer bosnienserberna, bosnienkroaterna och bosniakerna. Enligt Kamali är den etniska andrafieringen är även den som är svårast att bekämpa. Individer som tillhör en annan grupp definieras som 'dem' och har liten möjlighet att inkluderas i kategorin 'vi'.⁹⁹

Grupper som redan är förenade av religion och etnicitet kan utifrån gemensamma upplevelser bidra till att förstärka gruppidentifikationen. Identifikationen mellan grupperna under Bosnienkriget, kan blivit starkare av att våldet var riktat mot enskilda grupper på grund av dess nationella och religiösa tillhörighet.

Eftersträvandet efter makt och tillämpningen av religion ställde bosnienserberna, bosniakerna och bosnienkroaterna mot varandra. För att ytterligare splittra grupperna förstördes bevisen för tidigare samlevnad och individerna inom de olika etniska grupperna som tidigare varit vänner, såg nu varandra som potentiella hot och fiender.

Individernas behov av att identifiera sig med sin grupp under väpnade konflikter förstärker andrafieringen vilket även indikerar att Bosnienkriget och etnisk rensning där målet är att uppnå en värld utan "den andra" utfördes mot samtliga grupper bidrog till att sammanföra de etniska grupperna. Kriget förstärkte hotet mellan grupperna och kan vara en av anledningarna till att tidigare vänskapsrelationer bröts.

Under tidigare diskussion kring identitet och religionens klagörs religionens dubbelsida. Religionstillhörighet har både förenat och skiljt folkgrupper åt. Religiösa samfund och politiska makthavare har utnyttjat varandra för att få makt. Genom nationalistiska tankar och religionens återupprättelse har religiösa aktörer hänvisat till mänskliga rättigheter i form av religionsfrihet för att utöka sin maktposition i det multinationella och multireligiösa Bosnien. Istället för att förena grupper har en del religiösa ledare använt religionen som ett nationalistiskt medel där uppdelning mellan de etniska grupperna främjades. Återigen uppmärksammas religionens dubbla sidor som existerade under Bosnienkriget. Sammanfattningsvis främjade vissa religiösa aktörer en splittring och gav sitt stöd till de nationalistiska tankarna som strävade efter att skilja befolkningsgrupperna åt. Andra religiösa ledare arbetade för att förena grupperna och deras samverkan kan liknas vid en vägledande symbol för att skapa fred mellan grupperna.

---

⁹⁹ Kamali 2005:46

4 Blandäktenskap

Ett blandäktenskap är enligt Botev en social och kulturell förening. I samhällen där det sociala avståndet mellan grupper beror på motsättningar och kulturella skillnader är blandäktenskap sällan förekommande. Om ett blandäktenskap sker, trots motsättningar och tydliga gränser, förenar det grupperna fortare än någon annan social process.¹⁰⁰

Som jag nämnde i teoriavsnittet kan ett blandäktenskap bidra till att förena parets familj och vänner. Känslomässiga band som enligt Nordin¹⁰¹ identifieras som ett viktigt element mellan individerna i en grupp kan ytterligare vara en indikator på de band som skapas mellan etniska i samband med ett blandäktenskap kan vara minst lika starka som de inom respektive grupp. Begreppet kärlek innebär att individer agerar i sympati med varandra. Vidare skapar sympati ökad förståelse och medvetenhet om varandras lidande. Ett blandäktenskap som förenar grupper kan även bidra till försoningsprocessen, där en viktig komponent är förståelse och identifierandet av mänsklighet mellan grupperna. Kärlek är ytterligare en bidragande komponent till att individer tillskriver varandra mänsklighet. Ericson förtydligar betydelsen av identifierandet av en gemensam mänsklighet i en försoningsprocess och den gemensamma mänskligheten utgör vår främsta identitet, viktigare än den religiösa, nationella och etniska.¹⁰²

4.1 Blandäktenskap under Jugoslavien

Botev har undersökt förekomsten av ett blandäktenskap i Jugoslavien och uppskattningsvis var omkring 12-13 procent av samtliga äktenskap blandäktenskap under kommunistregimen. Blandäktenskap var vanligare förkommande i städer än ute på landsbygden. Statistiken bland blandäktenskap i Bosnien var följande: Under 1962-1964 (11.4%), 1970-72 (9.5%), 1980-1982 (12.2%), 1987-89 (11.9%) Antalet blandäktenskap i BH har varierats under åren. Under senare delen av 1980-talet minskade antalet blandäktenskap och har sedan dess fortsatt att avta.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Botev 1994:461

¹⁰¹ Nordin 2009:1

¹⁰² Ericson 2009:280

¹⁰³ Botev 1994:469

4.2 Mina intervjuer

Vidare är det relevant att undersöka förhållandet mellan grupperna på individ nivå, för att skapa en bild av den sammanhållning och förening som skapas utifrån ett äktenskap mellan grupperna. Därför har jag intervjuat personer som lever i ett blandäktenskap och som ursprungligen kommer från staden Mostar i Bosnien. Samtliga par tvingades att fly till Sverige under kriget. Jag har valt att fokusera dels på ett äktenskap mellan en bosniak och bosnienserb och en bosnienkroat och bosniak. Frågor som ställdes under intervjun var bland annat hur ett blandäktenskap bemöttes före och efter kriget i Bosnien? Hur har kriget påverkat relationerna mellan de etniska grupperna i Mostar?

Min första intervju var med en man som är bosnienkroat, gift med en bosniak. För att tydliggöra intervjupersonens svar använder jag mig av betäckningarna A. När min intervjuperson A talar om sin fru benämner jag henne som B.

Mitt andra intervjusamtal var med ett par. Mannen i äktenskapet är bosniak och benämns i fortsättningen som C. Kvinnan i äktenskapet är bosnienserb och benämns följande som D.

4.3 Förening mellan grupperna i Bosnien-Hercegovina och Mostar innan kriget

I delar av BH var samhörigheten mellan de etniska befolkningsgrupperna tydlig. Ett exempel är Mostar som tidigare beskrevs som en mångetnisk stad. Att Mostar var en mångetnisk stad är även en uppfattning som mina intervjupersoner delar. A beskriver Mostar under 1970-80-talet som en mångkulturell stad och det spelade ingen roll vilken nationalitet man tillhörde. A uttrycker att: ”Alla var samma”.¹⁰⁴

Under tiden då A levde i Mostar var livssituationen för befolkningen väldigt bra, alla hade jobb och lägenhet.¹⁰⁵ Enligt A var det vanligt med blandäktenskap i Mostar. Tidigare statistik har visat att under 1970-talet utgjorde blandäktenskap 9,5 procent i BH.¹⁰⁶ A kände många par som levde i ett blandäktenskap i Mostar innan kriget bröt ut.

---

¹⁰⁴ Intervju 1

¹⁰⁵ Intervju 1

¹⁰⁶ Botev 1994:469

Religion är inget som har hindrat paret från att gifta sig och för A spelar den religiösa tillhörigheten ingen roll. A menar att alla religioner har bra och dåliga människor och om Gud finns, finns det bara en.¹⁰⁷ Eftersom B tillhörde en konservativ bosniakisk familj motsatte sig fadern deras äktenskap. A har aldrig träffat sin frus far men trots detta accepterades dotterns blivande make av övriga familjen. Paret familjer fördes samman och vänskap utvecklades.¹⁰⁸

Äktenskapet mellan C och D utvecklade även vänskapliga relationer mellan deras familjer och vänner.¹⁰⁹ Paret under intervju 2 delar uppfattningen med intervjuperson A. Den nationella eller religiösa tillhörigheten hade inte någon betydelse innan kriget i Mostar. Under intervju 2 ställde jag även frågan om den religiösa tillhörigheten var en viktig markör för nationaliteterna i Bosnien? Enligt D har inte den religiösa tillhörigheten någon betydelse. Hennes närmaste väninna är muslim och en annan vän är katolik. På bröllopet var C:s bestman en bosniskkroat. Paret är inte troende och i deras fall har den religiösa tillhörigheten inte haft någon betydelse. D bodde tillsammans med sin makes familj: ”De var muslimer, jag var ortodox, det spelade ingen roll”.¹¹⁰

I båda parens fall, har deras äktenskap sammanfört deras familjer och vänner och religion har inte utgjort något hinder för parens beslut att gifta sig.

D identifierar sig inte med den nationella tillhörigheten serb. D: ”Jag är ortodox. men de säger att jag är serb”¹¹¹. Vidare kan D som identifierar sig om ortodox tolkas i linje med Cohen uppfattning kring att grupperna i Bosnien identifierade sig med religiös tillhörighet i större utsträckning än nationalitet.¹¹² Frånvaron av identifikation av nationalitet kan antyda att de olika gruppernas ansåg sig tillhöra det multietniska Bosnien. Enligt mina informanter har varken den religiösa eller nationella tillhörigheten särskilt befolkningen. Det kan betyda att befolkningen i Mostar inte såg varandra som ett ’vi’ och ’dem’ utan som en förenad grupp och medlemmar av ett multietniskt samhälle vilket bidrog till att blandäktenskap var vanligt förekommande. Den samlevnad som existerade i Bosnien kan kopplas till att befolkningen ser varandra som människor, förenade i egenskap av att vara människa och tillhörigheten till Mostar kan både spegla deras ursprung och nationella identitet.

Som tidigare diskuterat har etnisk andrafiering bidragit till grupperingar och uppdelningen mellan ’vi’ och ’dem’ vilket har särskilt befolkningsgrupperna utifrån nationell och religiös tillhörighet. Enligt mina intervjuer var ett blandäktenskap i Mostar vanligare än i andra städer. En

---

¹⁰⁷ Intervju 1

¹⁰⁸ Intervju 1

¹⁰⁹ Intervju 2

¹¹⁰ Intervju 2

¹¹¹ Intervju 2

¹¹² Cohen 1998:45-46

anledning till att blandäktenskapens höga antal kan vara att befolkningen i Mostar identifierades som ett enat folk. Sammanbundna utifrån sin tillhörighet till Mostar, kategoriserade de inte varandra utifrån nationell eller religiös tillhörighet vilket leder till frånvaron av andrafiering.

Under intervju 2 frågade jag paret om deras äktenskap tillsammans med de andra blandäktenskapen i Mostar kan ha bidragit till föreningen bland de etniska grupperna innan kriget? Paret svarar att ja, deras blandäktenskap tillsammans med andra har bidragit till föreningen mellan grupperna och påpekar även att de har vänner från alla nationaliteter.¹¹³

Parets äktenskap har förenat deras familjer och vänner. Utifrån deras perspektiv har deras äktenskap tillsammans med andras visat sig vara en väg till förening mellan två individer, familjer och vänner.

Enligt Botev är ett äktenskap både en social och kulturell förening. Smits menar att ett äktenskap skapar relationer över gränserna och sammanför grupper. Författarnas definition och resultat av ett blandäktenskap överensstämmer med mina intervjupersoners upplevelser. Utifrån känslomässiga band, kan en personlig relation, en förening mellan två människor som byggs av kärlek vara ett tillvägagångssätt för sammanföring av grupper.

4.4 Konfliktlösning och fredsbyggande

För att ytterligare diskutera ett blandäktenskaps innebörd och kapacitet som en väg till förening mellan etniska grupper på individ nivå studeras blandäktenskap utifrån ett fredsskapande perspektiv. Avsnittet bygger på tidigare forskning vilket visar betydelsen av ett blandäktenskap i ett multietniskt samhälle.

Inledningsvis nämndes det serbmuuslimska paret Boško Brkic och Admiria Ismic. Paret framställdes som krigets Romeo och Julia och dödades när de försökte fly från det belägrade Sarajevo. Paret blev en symbol för allt lidande som konflikten orsakade för både den muslimska och serbiska sidan. Under flera dagar låg kropparna mellan de stridande parternas gränser. Deras kärlek kunde inte övervinna kriget men deras kamp för att vara tillsammans blev en symbol för tolerans och gemenskap vilket kan vara en väg till samhörighet mellan de bosniska befolkningsgrupperna i framtiden.¹¹⁴

---

¹¹³ Intervju 2

¹¹⁴ Steele 1998:246

David A. Steele har arbetat med konfliktlösning på gräsrotsnivå mellan religiösa grupper i Bosnien. Syftet med konfliktlösningen har varit att återuppbygga relationen mellan grupperna och motverka splittring. Strategierna omfattar ett gemensamt fredsbyggande som involverar samtliga parter och återuppbyggnad av samhällen.¹¹⁵ Enligt Ericson kan ingen fred skapas om inte samtliga parter känner sig inkluderade.¹¹⁶ Ur Ericsons perspektiv tydliggörs inkluderandet som en viktig del av en freds och försoningsprocess. Blandäktenskap kan fungera som ett instrument som kan övervinna exkluderandet och istället inkludera.

Under 1980 talet var blandäktenskap i Vojvodina vanligt förekommande och etniska konflikter sällsynta. Anledningen till det höga antalet blandäktenskap var att Vojvodina befolkas av ett flertal olika etniska grupper vilket begränsar deras val av äktenskapspartner och istället väljer individerna någon från en annan grupp tillhörighet Botev som definierar blandäktenskap som en social och kulturell förening mellan grupper menar även att ett blandäktenskap bidrar till stabiliteten och fredsbevarandes i landet och vilket han menar att freden i Vojvodina bekräftar.¹¹⁷

Genom statistik grundat på registrerade äktenskap under Jugoslavien under åren 1962,1971, 1980 och 1989 undersökte Smits bland annat antal blandäktenskap mellan serber och de andra etniska grupperna som utgjordes av kroater, muslimer, albaner, makedonier, slovener, montenegriner eller ungrarna. Statistiken visar att blandäktenskap var vanligast mellan serber och kroater eftersom äktenskap mellan stora grupper var vanligt förekommande. Bland grupperna i övriga Jugoslavien var blandäktenskap mindre förekommande. Detta berodde främst på socialt avstånd mellan grupperna och att individer från små grupper tenderade till att gifta sig över gränserna i mindre utsträckning.¹¹⁸ Eftersom blandäktenskap skapar en stabilare samhällsstruktur och stärker relationerna mellan etniska grupper menar Smits att ett högre antal blandäktenskap hade dämpat den etniska konflikten i Jugoslavien.¹¹⁹

Trots förekomsten av blandäktenskap som kan förhindra konflikter, visar mina tidigare studier av Mostar där trots det höga antalet av blandäktenskap och samlevnad mellan de etniska grupperna förekom strider mellan grupperna. De etniska spänningarna berodde inte på individuella relationer, utan makthavarnas påtryckningar som tillämpade nationalistiska strategier för att ställa befolkningsgrupperna i Bosnien mot varandra.

---

¹¹⁵ Steele 1998:246

¹¹⁶ Ericsson 2001:256

¹¹⁷ Botev 1994:461,475

¹¹⁸ Smits 2009:423,426,428

¹¹⁹ Smits 2009:429

4.5 Försoningsstrategier

Kan andrafieringen övervinnas, att man ser varandra som människor? Under avsnittet försoning och kärleksbegreppet definierade jag begreppet försoning som ett tillvägagångssätt att återuppbygga relationerna mellan grupper och diskuterar även om andrafiering utifrån olika strategier kan övervinnas.

Försoning som baseras på ånger och förlåtelse kan skapa vänskapliga relationen mellan grupper som tidigare såg varandra som fiender.¹²⁰ Ericsson menar att en individ som visar empati för en tidigare fiende trots att personen har begått omänskliga handlingar är ett sätt att erkänna fiendens mänsklighet.¹²¹ Empati främjar en bredare förståelse för varandras agerande och motverkar avhumanisering. Frånskrivandet av avhumanisering tillskriver fiender mänsklighet och i egenskap att vara människa uppfattar man varandra som jämlika och medlem av en och samma grupp.

Tillskrivandet av mänsklighet kan övervinna andrafiering och istället för att se varandra som ett 'vi' och 'dem', förenas grupperna utifrån den mänskliga identiteten och skiljs inte åt av religiös eller nationell tillhörighet. Som tidigare diskuterat kan även begreppet gränslös kärlek, som enligt Oord definieras som att Gud älskar alla människor lika mycket, förtydliga mänsklighetens lika värde vilket även förenar grupperna istället för att särskilja dem åt. Oliver Ramsbotham et al. uppmärksammar även vikten av att man bemöter varandra som individer i en försoningsprocess. Människor som efter konfliktens slut, fortfarande ser varandra som fiender försvårar förlåtelseprocessen. Samtliga berörda parter bör enligt Ramsbotham kliva ur sina roller som de hade under kriget och i mänsklig skepnad bemötta varandra på individnivå där samtliga inblandade ser varandra som offer präglade av tragiska händelser och förluster orsakade av kriget.¹²²

Teorierna kring exkludering, andrafiering och etnisk rensning är begrepp som relaterar till varandra. Samtliga begrepp refererar till uteslutandet av "den andra". Ett steg till försoning är att övervinna fiendebilden av den andra gruppen och istället betrakta varandra som individer vilket även motverkar exkludering.

---

¹²⁰ Ramsbotham et.al 2005:242-244

¹²¹ Ericsson 2001:97-98

¹²² Ramsbotham et.al 2005:242-244

Enligt Magdalena Nordin bygger gruppidentitet på känslomässiga band och menar att det är en förutsättning för sammanhållningen och skapandet av en grupptillhörighet.¹²³ Starka känslomässiga band mellan grupperna kan även bidra till förening. Utifrån Oords definition av kärlek och starka känslomässiga band kan ett blandäktenskap vara en väg till att förena människor från olika grupper. Oord menar att kärlek avsiktligt främjar ett välbefinnande och resulterar i att man känner sympati för varandra. Sympati definieras som en ökad medvetenhet kring en annan persons lidande och skapar ett ömsesidigt beroende som beskriver hur det är att älska någon.¹²⁴ Denna definition av kärlek tillskrivs individer mänsklighet och kan övervinna andrafiering och exkludering. Jag ska under följande avsnitt gå närmare in på hur ett blandäktenskap kan vara en väg till förening och försoning på individnivå mellan konfliktdrabbade grupper.

---

¹²³ Nordin 2009: 1

¹²⁴ Oord 2005:926

5 Relationerna under och efter kriget

I samband med att kriget bröt ut i Mostar försvårades även kontakten mellan C och D:s respektive familjer. D:s föräldrar flyttade till serbiska kontrollerade områden eftersom det inte var säkert för dem att bo kvar på bosniakiskt eller bosnierkroatiskt område. Under fem månader hade de ingen kontakt, de visste ingenting om varandra. Genom röda korset fick paret reda på att deras familjer fortfarande var vid liv. Striderna som bröt ut i Mostar tvingade paret på flykt och de flydde till Kroatien och bosatte sig där i ett år som flyktingar. När kriget bröt ut mellan bosnienserber och kroater tvingades de att fly och kom till Sverige 1993.¹²⁵

Precis som i C och D:s fall tvingades A och hans fru att lämna Bosnien. När olika incidenter runt om i Bosnien och i Mostar antydde början till krig och i samband med att parets hem besköts, lämnade de Bosnien. Paret kom till Sverige 3 maj 1992.¹²⁶

Under kriget uppskattar C att 70 procent höll sig inom sina egna etniska grupper i Mostar. 30 procent ville umgås med varandra, oavsett etnisk tillhörighet, men vågade inte. Paret delar även Robinsons uppfattning om att Mostar idag är en delad stad, där det är förbjudet att beträda varandras sidor.¹²⁷

Vidare ställde jag frågor kring krigets påverkan på parens relationer till varandra, familj och vänner, samt hur mina intervjupersoner upplever krigets inverkan på relationerna mellan bosniakerna, bosnienserberna och bosnienkroaterna ur ett bredare perspektiv.¹²⁸

C och D upplever inte att deras äktenskap har påverkats av kriget. Paret berättar även hur de under kriget fortfarande kunde lita på sina vänner, trots att de tillhörde olika etniska grupper. Paret fick hjälp med att lämna Bosnien under kriget av en högt uppsatt kroat. Efter kriget är deras relation med vänner som både är bosniaker, bosnienserber och bosnienkroater oförändrad. Idag åker C till Mostar och umgås med vänner som både är bosnienserber och bosnierkroater.¹²⁹

A förmedlar att hans vänskapliga relationer med bosniaker eller bosnienserber inte har påverkats av kriget ”Alla som var mina vänner före kriget är fortfarande mina vänner idag”.¹³⁰

---

¹²⁵Intervju 2

¹²⁶ Intervju 1

¹²⁷ Intervju 2

¹²⁸ Intervjufrågor bilaga 3

¹²⁹ Intervju 2

¹³⁰ intervju 1

Enligt A förekom även blandäktenskap under kriget.¹³¹ Förekomsten av blandäktenskap trots att kriget utkämpades mellan de olika folkgrupperna i Bosnien tyder på att en del känslomässiga relationer som sträckte sig över gränserna inte hindrades av kriget som ställde befolkningsgrupperna mot varandra. Vidare bekräftar både blandäktenskap och parens vänskapliga relationer som förenar grupperna att trots den starka gruppidentifikationen som ökar under en väpnad konflikt, fanns samhörigheten kvar bland deras vänner.

Trots att kriget utkämpades mellan de olika nationaliteterna påverkades inte A och hans frus relationer, verken till varandra eller deras familjer. A tillägger att hans frus syster dödades av den kroatiska armén under kriget och trots att A själv är bosnienkroat, har detta inte påverkat deras förhållande. A har aldrig fått några negativa reaktioner från B:s familj. När vi diskuterar orsaker till kriget och vem som bär den största skulden säger A att: ”alla på något sätt är skyldiga till kriget”. A konstaterar samtidigt att det finns de som är mer skyldiga än andra.¹³²

Trots att parets vänskapsrelationer är oförändrade, har kriget ur ett bredare perspektiv påverkat relationerna mellan de etniska grupperna i Bosnien. Paret menar att det är efter kriget som relationerna har förändrats. Idag bor endast en liten del av befolkningen kvar i Mostar som upplevde samlevnaden innan kriget. Paret berättar att befolkningen i Bosnien idag tänker mer på vem som tillhör vilken grupp, tidigare spelade inte det någon roll.¹³³ Intervjun med A uppmärksammar även att uppdelningen mellan befolkningen i landet har resulterat i en minskad samlevnad mellan grupperna i Mostar.¹³⁴

Intervjupersoner berättade tidigare om ett enat Mostar där den nationella och religiösa tillhörigheten inte spelade någon roll. Efter kriget har gruppernas relation förändrats och den geografisk uppdelning bland befolkningen har bidragit till segregering. Kriget splittrade grupperna och ökade behovet av att indela varandra utifrån etnisk grupptillhörighet, men lyckades inte förvandla parets vänner till fiender. Hjälpen från den kroatiska vännen tyder på att starka känslomässiga band som förenar grupper skapar viljan att hjälpa varandra, trots att grupperna, i kriget, betraktades som fiender.

---

¹³⁰Intervju 1

¹³² Intervju 1

¹³³ Intervju 2

¹³⁴ Intervju 1

5.1 Möjligheter till kontakt över gränser i dagens Bosnien- Hercegovina

C och D förklarar för mig att i dagens Bosnien är det nationalisterna som har makten. Uppdelningen mellan befolkningen bidrar till svårigheten med ett blandäktenskap. Blandäktenskap är visserligen förekommande, men inte i lika stor utsträckning som förut. Det finns inget intresse av att grupperna ska blandas eftersom de efter kriget lever åtskilda.¹³⁵ Skillnaden mellan den geografiska samlevnaden mellan grupperna under 1991 och 1995 är tydlig på kartorna över BH.¹³⁶

C och D förklarar för mig att i dagens Bosnien är det nationalisterna som har makten. Uppdelningen mellan befolkningen bidrar till svårigheten med ett blandäktenskap. Ungdomarna föds inom sina etniska grupper och lever i sina egna områden, i ett uppdelat Mostar och har ingen möjlighet att träffa varandra eftersom det idag inte anses vara tillåtet att beträda varandras sidor. C och D nämner även att politikerna vinner röster om de stödjer den nationalism som finns, på alla sidor.¹³⁷ Vidare påpekar även A problematiken med att Mostar idag är uppdelat mellan bosniaker och kroater. Ett fåtal personer har återvänt efter kriget och blandäktenskapen har minskat eftersom grupperna lever åtskilda. A tydliggör att det är de nationalistiska Bosniaker, bosnienkroater och bosnienserber som inte vill blanda grupperna i Bosnien. A menar även att Bosnien idag präglas av nationalistiska spänningar.¹³⁸

Den nationalistiska politiken som idag strävar efter att särskilja grupperna, kan även vara en av orsakerna till att blandäktenskap har minskat. Dagens nationalistiska övertag och prägel på Bosniens politik bekräftas av Mannergren Selimovic. Hon menar att de nationalistiska partierna i Bosnien fått majoriteten av folkets röster sen krigets slut. De etniska gruppernas röster på sitt respektive parti kan baseras på rädsla för den andra etniska gruppens övertag (bosniakernas, bosnienserbernas eller bosnienkroaternas övertag).¹³⁹ Utifrån Mannergren Selimovic kan de nationalistiska tankarna som under historien präglat Bosnien vara ett resultat av kriget där samtliga grupper oroar sig över den andra gruppens övertag. En förklaring till dess starka nationalistiska tankar kan vara att nationalism föds av rädsla, rädsla för 'den andra' gruppens

---

¹³⁵ Intervju 2

¹³⁶ Bilaga 1 & 2 1995, 1991

¹³⁷ Intervju 2

¹³⁸ Intervju 1

¹³⁹ Mannergren Selimovic 2010:133

dominans och eftersträvande efter en nationalitet, ett homogent samhälle, som en gång i tiden, under kriget, resulterade i etnisk rensning och strävan efter en värld utan 'den andra'.

5.2 Blandäktenskap, en väg till förening mellan befolkningsgrupperna?

Under intervjun ställde jag frågan om ett blandäktenskap kan vara en del av processen att återigen förena befolkningsgrupperna? D svarade att ett blandäktenskap kan bidra till föreningen men att det kommer att ta lång tid, han påpekar att kriget har förändrat samhället.¹⁴⁰

C tror att det är möjligt men pekar på att problematiken med ett blandäktenskap idag är att ungdomar från olika etniska grupper inte har samma möjlighet att träffas som innan kriget eftersom befolkningen är geografiskt separerade och uppdelade utifrån etnicitet¹⁴¹. Jag ställer följdfrågan om det finns en vilja att förena grupperna idag, så som intervjupersonerna har beskrivit att samlevnaden var innan kriget bröt ut i Mostar. D svarar att det finns här, och pekar på huvudet, men inte hjärtat. Alla talar om att grupperna återigen ska förenas och bo tillsammans men kanske är det bara en fasad. Men C tror att en återförening mellan grupperna kommer att ske i framtiden. Paret tillägger även att man inte ska betrakta varandra utifrån nationell eller religiös tillhörighet alltså inte som bosnienkroater, bosnienserber eller bosniaker. Det spelar ingen roll vilken nationalitet deras barn gifter sig med bara de är bra människor.¹⁴²

Även A påpekar problematiken med att återförening mellan befolkningsgrupperna i Mostar utifrån ett blandäktenskap. Idag har människor inte så mycket makt. Om det fanns mer jobb skulle människor i större utsträckning leva tillsammans. A tror att grupperna kommer att återförenas i framtiden. Det största problemet med att förena grupperna så som det var innan kriget är att grupperna lever geografiskt åtskilda, nästan i homogena områden, och Mostar består idag av nya människor som inte upplevde den samvaron som fanns innan kriget Under min intervju med A tillägger han att det vore bäst om alla människor glömmer det som hänt, och uppmärksammar att ingen hämnd ska utkrävas mellan varandra.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Intervju 2

¹⁴¹ Intervju 2

¹⁴² Intervju 2

¹⁴³ Intervju 1

Utifrån mina intervjuer blir en möjlig slutsats att problematiken med ett blandäktenskap i dagens Bosnien, med utgångspunkt i staden Mostar, beror framförallt på uppdelningen mellan befolkningen. Studier och intervjusamtal har klargjort att möjligheten till att gifta sig utanför den etniska gruppen är liten. Idag präglas även Bosnien av den nationalistiska politiken som bidrar till gruppernas åtskillnad. Innan kriget var Mostar en stad som utgjorde ett bevis på en samlevnad där den religiösa och nationella tillhörigheten spelade mindre roll. Kriget har förändrat samhället och i den samlevnad som fanns i Mostar har minskat betydligt.

6 Slutsats och diskussion

Kriget i Bosnien har resulterat i omfattande konsekvenser för befolkningen. Politiska makthavare i Serbien, Kroatien och Bosnien har tillämpat olika strategier för att övertyga bosnienkroater, bosnienserber och bosniaker att de inte kan leva tillsammans. Under konflikten har religiösa makthavare både använt religion som ett medel för att särskilja och förena grupperna i Bosnien. För att skapa ett Bosnien bestående av en nationalitet utfördes den etniska rensningen under kriget mot samtliga etniska grupper. Daytonavtalet som under 1995 skapade fred bidrog till en geografisk särskiljning mellan befolkningsgrupperna. Mostar som har beskrivits som en mångetnisk stad, där religion eller nationell tillhörighet inte hade någon betydelse, är idag en delad stad mellan bosniaker och bosnienkroater.

I min studie har jag undersökt om föreningen mellan två individer från två etniska grupper genom ett äktenskap kan bidra till föreningen mellan befolkningsgrupperna idag. Jag har valt att fokusera dels på ett äktenskap mellan en bosniak och bosnienserb och en bosnienkroat och bosniak. Båda paren kommer ursprungligen från staden Mostar, beläget i regionen Hercegovina och menar att innan kriget var blandäktenskap vanligt förekommande.

Samtliga intervjupersoner menar att kriget har resulterat i att en stor del av grupperna i Mostar lever åtskilda, vilket har bidragit till att tillhörighet utifrån etnicitet idag spelar en betydligt större roll, än var det gjorde innan kriget. Möjligheten till blandäktenskap som en väg för befolkningen att återigen leva sida vid försvåras av den geografiska uppdelningen mellan grupperna.

I undersökningen har jag kommit fram till att möjligheten till blandäktenskap är beroende av andra faktorer i samhället. Den nationalistiska politiken som idag präglar BH strävar efter att särskilja grupperna och möjligheten för befolkningen att träffas över gränserna och ingå äktenskap försvåras av att befolkningen till stor del lever i ett segregerat samhälle.

Tidigare har både litteratur och intervjuer med personer som lever i ett blandäktenskap visat att deras relation har bidragit till föreningen mellan familjer och vänner i ett mångetniskt samhälle. Trots problematiken med ett blandäktenskap i dagens Bosnien, har min undersökning visat att ett blandäktenskap som bidragit till att förena grupperna på individnivå innan kriget, kan vara en väg till att förena befolkningsgrupperna i BH. Trots att fler försoningsstrategier krävs för att återskapa stabila relationer mellan befolkningen i BH överrensstämmer min definition av försoning, att reparera ett brutet förhållande för att återigen leva tillsammans, med resultatet av

ett blandäktenskap som tillskriver individer mänsklighet och därmed övervinner andrafiering och exkludering. Istället för att se varandra som ett ”vi” och ”dem”, förenas grupperna utifrån vänskapliga band och inte av religiös eller nationell tillhörighet.

Avslutningsvis har intervjuerna givit mig en bredare förståelse kring samlevnaden i Mostar. Trots att det kan ta lång tid, tror samtliga intervjupersoner på en återförening mellan befolkningen i Mostar. Slutsatsen i min uppsats sammanfaller med parets tillägg kring individens betydelse. Vår identitet av att vara människa förenar oss, utan åtskillnad på grund av religion eller nationalitet.

6.1 Fortsatt forskning och fördjupning

För att klargöra hur ett blandäktenskap påverkar ytterligare generationer kan det vara relevant att undersöka hur barn påverkas av ett blandäktenskap. Förslagsvis kan det vara intressant att undersöka vilken identitet som barnen tilldelas när föräldrarna är av skilda nationaliteter och religiösa tillhörigheter.

Försoning på individnivå bygger på att de stridande parterna betraktar varandra som människor, där mänsklighet är den gemensamma identiteten som förenar grupperna enligt Ericson¹⁴⁴. Känslomässiga relationer till varandra och kärlek tillskriver personer mänsklighet. Betydelsen av blandäktenskap ur ett försoningsperspektiv och vad det har för betydelse i ett månggetniskt samhälle kan därför vara ytterligare av intresse att utforska.

Den nationalistiska politiken som idag präglar Bosnien, där rädslan för den andra och hur nationalism kan särskilja befolkningen kan vara intressanta aspekter att undersöka på ett djupare plan. Eftersom blandäktenskap främjar förståelse för andra, kan det även motverka främlingsfientlighet eftersom det skapar vänskapsband mellan individer från olika etniska grupper. Vidare kan relationer som skapas mellan olika nationaliteter och familjer övervinna bilden av ”den andra” som uppmålad fiende och hot.

---

¹⁴⁴ Ericson 2009:280

7 Referenslista

Litteratur:

Cohen, Lenard, Bosnia's "Tribal Gods: The Role of Religion in Nationalist Politics". I: Mojzes, Paul, 1998. Amerika: *Religion and the war in Bosnia*, The American Academy of Religion

Ericson, Maria, 2001, *Reconciliation and the Search for a Moral Landscape*. Lund: Teologiska institutionen, Lunds universitet

Friedman, Francine, "The Bosnian Muslim National Question". I: Mojzes, Paul, 1998, *Religion and the war in Bosnia*. Amerika: The American Academy of Religion

Geels, Antoon, Wikström, Owe, 1999, *Den religiösa människan - En introduktion till religionspsykologi*. Finland: Bokförlaget Natur och kultur

Lantz, Annika, 1993, *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur

Living the kingdom, 1995, *Faith and politics in the Northern Ireland Conflict*. Belfast: An Interchurch Group on Faith and Politics

Lederach, John Paul, 2006, *Building peace - Sustainable Reconciliation in divided societies*. Washington: Institute of peace Press

Malcolm, Noel, 1996, *Bosnia. A short history*. New York: New York university press

Mannergren, Selimovic, Johann, 2010, *Remembering and forgetting after war – Narratives of truth, justice and reconciliation in a Bosnian Town*. Göteborg: Globala studier, Göteborgs universitet

Mojzes, Paul, 1998, *Religion and the war in Bosnia*. Amerika: The American Academy of Religion, Amerika

Nunez, Jean Paul, 1994, "The Continuing drama on our doorstep". I: Weingärtner, Erich (red), 1994, *The tragedy of Bosnia World Council of Churches-confronting the new world disorder*. Schweiz: Unit on Justice, Peace and Creation

Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom, Miall, Hugh, 2005 *Contemporary Conflict Resolution*. Storbritannien: Blackwell

Repstad, Pål, 1999, *Närhet och Distans*. Lund: Studentlitteratur

Robinson, Gillian, 1992, *cross-community Marriage in Northern Ireland*. Belfast, Queens: University of Belfast: Centre for social Research

Scott, David, G., 1996, *Religion and justice in the war over Bosnia*. Storbritannien: Routledge

Shriver, Donald W., 1995, *An ethic for enemies - forgiveness in politics*. New York Oxford University press

Steele, David," Conflict Resolution Among Religious People in Bosnia and Croatia". I: Mojzes, Paul, 1998, *Religion and the war in Bosnia*. Amerika: The American Academy of Religion

Velikonja, Mitja, "Liberation Mythology: The role of Mythology in Fanning War in the Balkans". I: Mojzes, Paul, 1998, *Religion and the war in Bosnia*. Amerika: The American Academy of Religion

Volf, Miroslav, 1996, *Exclusion and embrace - A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*. Nashville: Abingdon Press

Weinberg, Bill, Wilsnack, Dorie, 1994, "War at the crossroads: An historical guide through the Balkan labyrinth". I: Weingärtner, Erich (red), 1994, *The tragedy of Bosnia World Council of Churches-confronting the new world disorder*. Schweiz: Unit on Justice, Peace and Creation

Weingärtner, Erich (red), 1994, "WCC/Cimade mission to Serbian territories of Bosnia-Herzegovina". *The tragedy of Bosnia World Council of Churches- confronting the new world disorder*. Schweiz: Unit on Justice, Peace and Creation

Vetenskapliga artiklar:

Basic, Sanela 2006, in: Martina Fischer (ed.) 2006. "Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina, Ten Years after Dayton". I: *Münster Lit Verlag*, 357-386.

Botev, Nikolai, 1994, "Where East Meets West: Ethnic Inter-marriage in the Former Yugoslavia, 1962 to 1989". I: *American Sociological Review*, Vol. 59, No. 3 (Jun., 1994), pp. 461-480

Grodach, Carl, 2002, "Reconstituting identity and history in post-war Mostar, Bosnia-Herzegovina, City". I: *Routledge*, 6:1, 61-82

Kamali, Masoud (2005), "Ett europeiskt dilemma: Strukturell/institutionell diskriminering", I: *Bortom vi och dom, Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. I: *Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*

Nordin, Magdalena (2009) "Religion och etnicitet". I: *Lunds studies in sociology of religion*, vol. 7, 284-297

Oord, Thomas Jay, 2005, "The love racket: Defining love and agape for the love-and-science research program". I: *Zygon*, vol 40, no 4

Robinson Guy M., Pobrir, Alma, 2006, "Nationalisms and identity in post-Dayton accords: Bosnia-Herzegovina". I: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 97, No. 3, pp. 237-252

Tuathail, Gearóid Ó., & O'Loughlin, John (2009): "After Ethnic Cleansing: Return Outcomes in Bosnia-Herzegovina a Decade Beyond War". I: *Annals of the Association of American Geographers*, 99:5, 1045-1053

Övriga källor:

Kartor över Bosnien-Hercegovina, 1991, 1995 & 1998:

Office of the high representative, 1998, <http://www.ohr.int/ohr-info/maps/>
(Hämtat: 2011-12-01)

Omöjlig kärlek vid vägspärren, 2011, <http://www.dn.se/nyheter/varlden/omojlig-karlek-vid-vagsparren>

(Hämtat: 2011-11-20)

Intervjuer:

Intervju 1, 2011: Intervju med A

Intervju 2, 2011: Intervju med C och D

8 Bilagor

Bilaga 1

Uppdelningen efter Daytonavtalet 1995:

145

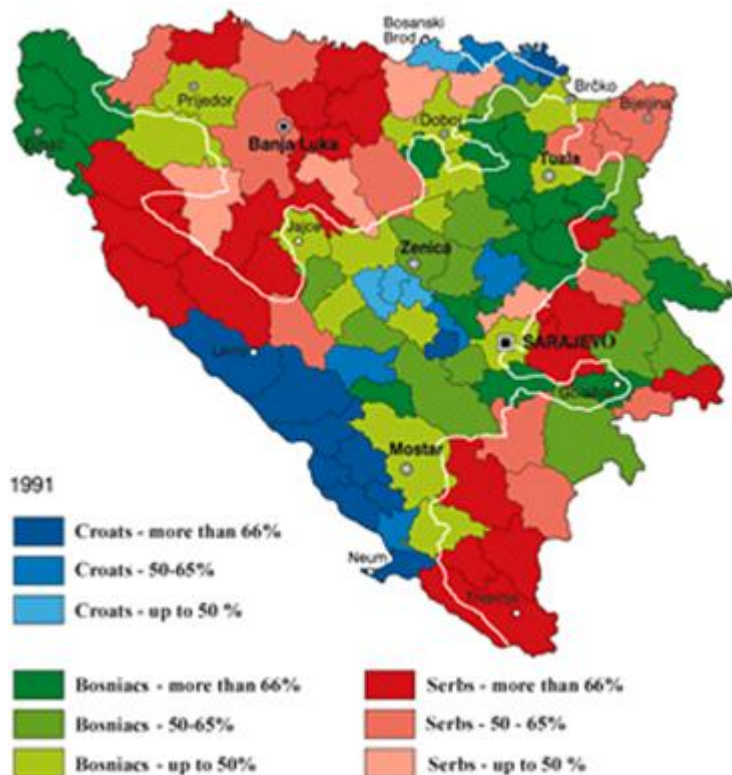
¹⁴⁵ Office of the high representative

Office of the high representative är en ad hoc-institution som skapades i samband med Daytonavtalet 1995. Institutionen etablerades främst för att övervaka den medborgerliga aspekten av avtalet och försäkra fred och demokratisk utveckling i Bosnien

146

Etniska uppdelningen 1998.

Etniska uppdelningen 1991.

Intervju-teman:

1. Bakgrund:

- Geografiskt ursprung.
- Uppväxt.
- Skolgång.
- Eventuell utbildning och arbetsplats.
- Nationell tillhörighet.
- Hur träffades ni?
- Hur bemötas er relation av familj och vänner?
- Upplevde ni att ert äktenskap sammanförde era familjer och vänner?

4. Religionens betydelse:

- Tillhör ni någon religion? Aktiva inom kyrkor, moskéer?
- (Om så är fallet) Upplevde ni det som ett hinder/problem när det kom till beslutet att ingå äktenskap?
- Reaktion från präster, imamer?
- Upplever ni att religion är en viktig markör för grupp tillhörighet/etnicitet?

2. Uppfattning kring relationerna mellan bosniaker, bosnienserber och bosnienkroater

- Före- under, och efter kriget i Bosnien.
- På vilket sätt påverkades er relation under och efter kriget?

3. Vilka bilder skapades av varandra under kriget?

- Upplevde ni att man avhumaniserade varandra? ”I krigssituationer: Kan en bild av motståndarna utvecklas som en underlägsen varelse utan människovärde”. Överensstämmer det mer er uppfattning om det som skedde mellan grupperna i Bosnien? **(Bilderna av varandra, förenkla meningen).**

5. Framtiden i Bosnien-Hercegovina

- Har ni familj och vänner kvar i Bosnien?
- Hur ser era kontakter ut idag med Bosnien? (Besöker ni Bosnien? Familj och vänner kvar?)
- Trots att blandäktenskap i Bosnien har minskat efter kriget, upplever ni att det ändå kan bidra till att sammanföra bosniaker, bosnienserber och bosnienkroater? (med utgångspunkt och definitionen av att ett blandäktenskap är den effektivaste sociala metoden för att förena konflikttrabbade grupper).

6. Hur ser er framtidsvision ut av Bosnien-Hercegovina?

- Vilken roll tror ni att blandäktenskap kan spela?
- Förhoppningar, drömmar och önsketänkande?
- Finns det en vilja att sammanföra de grupper som lever i Bosnien?
- Vad är det största hindret för att skapa ett enat Bosnien?

7. Är det något ni vill tillägga?